

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีและหลักการ “การจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอลำลูกขัน จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่รวบรวมมาจากตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๕๓
- ๒.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐
- ๒.๔ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
- ๒.๕ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้
- ๒.๖ แนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- ๒.๗ แนวคิดสื่อการเรียนรู้
- ๒.๘ แนวคิดการวัดผลและประเมินผล
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

๒.๑ แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทาง การดำรงอยู่และ ปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีความภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการ เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความ ระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และ นักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและ ความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อ

การรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^๑

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณ กับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือป รองคองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวกนำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

สมพร เทพสิทธิ์า^๒ ได้อ้างถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ประกอบด้วยหลักการหลักวิชาและหลักธรรมหลายประการ อาทิ

๑. เป็นปรัชญาแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนใน ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ
๒. เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทาง สายกลาง
๓. จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี
๔. ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิ คุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจาก การเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน
๕. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน
๖. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโด ยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี , แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๔), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๓๖.

^๒ สมพร เทพสิทธิ์า, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหา ความยากจนและการทุจริต,(กรุงเทพฯ : ธรรมสาร,๒๕๔๙), หน้า ๗.

ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถพิจารณา
จำแนกออกได้เป็น ๔ องค์ประกอบหลัก ดังนี้^๓

แนวคิดหลัก : “แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชน ทุกระดับตั้งแต่
ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไป
ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์

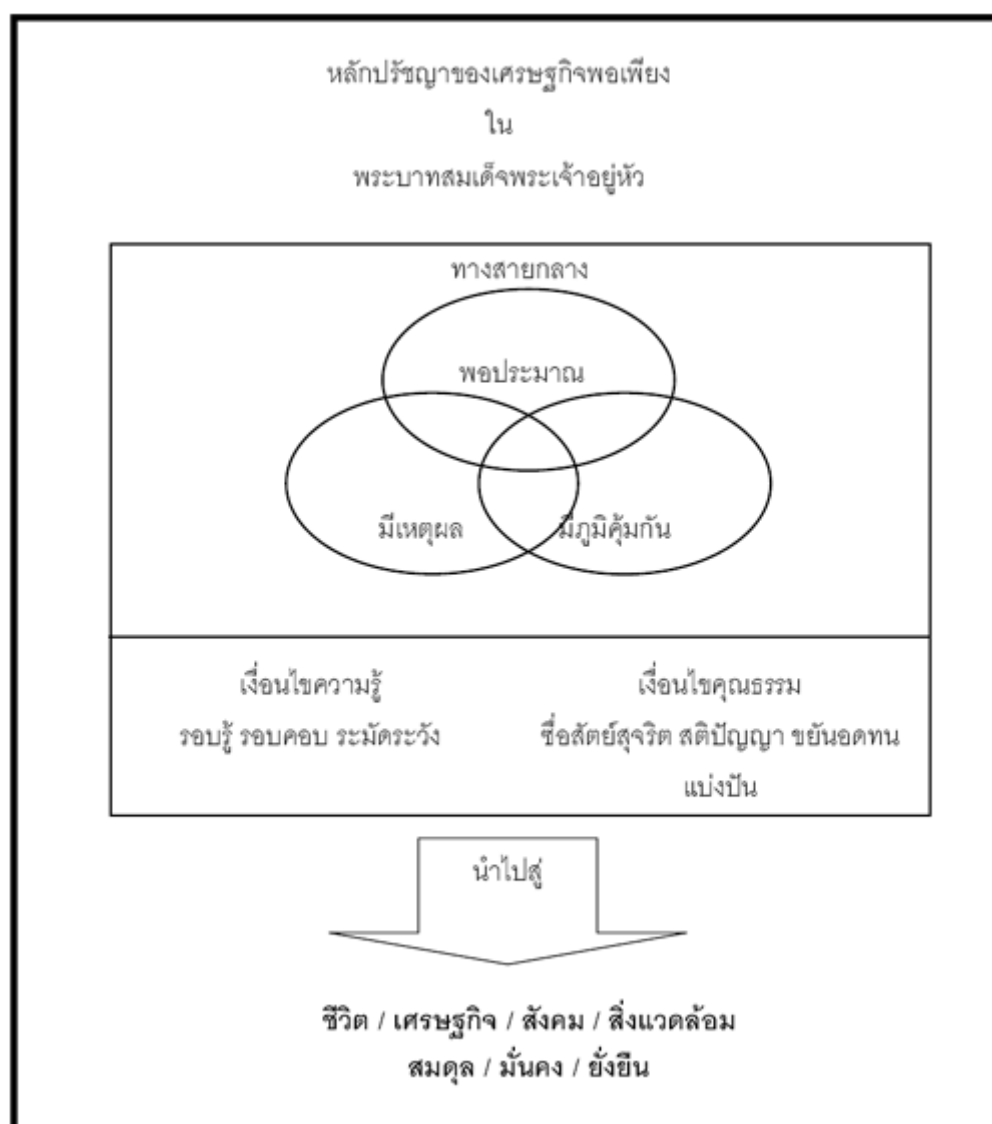
เป้าประสงค์ : “ให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและ
กว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

หลักการ : “ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความ
จำเป็นที่ จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการ
เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน”

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่
เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
 - ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอ เพียงนั้นจะต้องเป็นไป
อย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการ
กระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
 - ความมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ
เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น
- เงื่อนไข หมายถึง การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น
ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ
- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่าง
รอบคอบ ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาและประเมินระมัดระวังใน ขั้นตอนปฏิบัติ
 - เงื่อนไขคุณธรรม จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความ
ซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (สำนักงาน

^๓ เกษม วัฒนชัย, เอกสารปาถกฐาพิเศษ : การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเครือข่าย
การศึกษา : โดย ฯพณฯ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย องคมนตรี, ในการสัมมนาเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจ
พอเพียง วันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๘ เวลา ๐๙.๑๕- ๑๐.๐๐ น., ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ,(๒๕๔๘).

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพที่ ๒.๑ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^๕

เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยการวางรากฐานอันมั่นคง ยั่งยืนของบุคคลและสังคมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมี พระกรุณาธิคุณพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยทั้งหลายโดยไม่จำกัดเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น หากแต่ผู้ประกอบสัมมาชีพอื่นๆ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืนให้แก่รากฐานของตนเองได้ และยิ่งกล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะระบบเศรษฐกิจ ที่สามารถอุ้มชูตนเอง (Relative Self-Sufficiency) อยู่ได้ระดับพื้นฐานโดยไม่เดือดร้อนได้ จึงจะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงต่อไปได้ โดยอธิบายว่าความสามารถในการอยู่ได้ใน

^๕หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว , ออนไลน์ , ที่มา ,
: <http://www.scc.ac.th/flashshow/both/SE/se.html> เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗

ระดับพื้นฐานต้องยึดแนวทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เป็นหลักในการดำรงชีวิต เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง ประกอบด้วย ๑) พึ่งตนเองทางจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง ไม่ท้อแท้จะประสบความล้มเหลว หรือความยากลำบาก ๒) พึ่งตนเองทางสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคม ๓) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรสังคมและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ๔) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับ ภูมิประเทศและสังคมไทย ๕) พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปได้ด้วย ในการที่จะทำได้ดังกล่าวนั้นบุคคลต้องละ ลดความฟุ้งเฟ้อ ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การแสวงหาผลประโยชน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ปฏิบัติตนในทางดีและไม่ทำผิดหนึ่งที่จะฝึกหัดความรู้เพื่อหาหนทางให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่เป็นอยู่ได้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นที่รู้จักกันเพียงในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่เป็นที่สนใจ และชื่นชมในสังคมโลกด้วยเช่นกัน มีนักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ รวมถึงผู้นำประเทศประเทศที่แสดงความเห็นด้วยกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เช่น

ศจ. ดร. วุльфกัง ซัคส์ นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมคนสำคัญของเยอรมนี สนใจการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมาก และมองว่าน่าจะเป็น อีกทางเลือกหนึ่งสำหรับทุกชาติในเวลานี้ ทั้งมีแนวคิดผลักดันเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นที่รู้จัก ในเยอรมนี^๕

ศจ. ดร. อมาตยา เซน ศาสตราจารย์ชาวอินเดีย เจ้าของรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ปี ค.ศ. ๑๙๙๘ มองว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น การใช้สิ่งต่างๆ ที่จำเป็น ต่อการดำรงชีพ และใช้โอกาสให้พอเพียงกับชีวิตที่ดี ซึ่งไม่ได้หมายถึงความไม่ต้องการ แต่ต้องรู้จักใช้ชีวิตให้ดีพอ อย่าให้ความสำคัญกับเรื่องของรายได้และความร่ำรวย แต่ให้มองที่คุณค่าของชีวิตมนุษย์^๖

นายจิกมี ทินเลย์ นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศภูฏาน ให้ทรงทราบว่า หากประเทศไทยกำหนดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวาระระดับชาติ และดำเนินตามแนวทางนี้ อย่างจริงจัง "ผมว่าประเทศไทยสามารถสร้างโลกใบใหม่จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างชีวิตที่ยั่งยืน และสุดท้ายจะไม่หยุดเพียงแค่นี้ในประเทศ แต่จะเป็นหลักการ และแนวปฏิบัติของโลก ซึ่งหากทำได้สำเร็จ ไทยก็คือผู้นำ"^๗

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการเชิดชูเป็นอย่างสูงจากองค์การสหประชาชาติ โดย นายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ และได้

^๕ ศจ. ดร. วุльфกัง ซัคส์ , การเชิดชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , ออนไลน์ , ที่มา , : <https://porpiangnaja.wordpress.com/>, เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗

^๖ ศจ. ดร. อมาตยา เซน , การเชิดชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , ออนไลน์ , ที่มา , : <https://porpiangnaja.wordpress.com/>, เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗

^๗ นายจิกมี ทินเลย์ , การเชิดชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , ออนไลน์ , ที่มา , : <https://porpiangnaja.wordpress.com/>, เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗

มีปาฐกถาถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศและสามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองสู่หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด

นาย เฮแกน บีโจร์นแมน (Håkan Bjorkman) รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติในประเทศไทย กล่าวเชิดชูปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยังได้ตระหนักถึงวิสัยทัศน์และแนวคิดในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และองค์การสหประชาชาติยังได้สนับสนุนให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก ๑๖๖ ประเทศให้ยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน เป็นต้น^๘

จากแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ว่า เป็นปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงของประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่จำเป็นต้องเน้นเป้าหมายตายตัวคงที่ หากแต่เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยการศึกษาชีวิตเรียนรู้โดยใช้วิถีทางบูรณาการและเป็นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ชีวิตบนฐานความคิดที่เป็นระบบสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เศรษฐกิจพอเพียง เป็น ปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางการปฏิบัติตน และองค์กรในทุกระดับ โดยคำนึงถึงความพอประมาณ กับศักยภาพของตนเองและสภาพแวดล้อม ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับ การมีคุณธรรม นอกจากนี้ยังคำนึงถึงวิถีชีวิตแบบไทยที่มีเกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน มีการพึ่งพาตนเอง สามารถผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมที่ตนเองอยู่ได้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงการพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เรามีได้เป็นเจ้าของ และไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีความประหยัด มีการพัฒนาดตนเองให้มีการเรียนรู้ มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน นอกจากนี้แล้ว การใช้ชีวิตแบบพอเพียงยังมีความสอดคล้องกับศาสนาพุทธที่ให้เราดำรงชีวิตแบบทางสายกลาง ไม่ทำการใดๆที่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม^๙ อันจะนำไปสู่สังคมที่เป็นสุขได้ในที่สุด

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกคนทุกอาชีพ มีการพัฒนาตามศักยภาพให้มีความรู้มีคุณธรรม การพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความคิดไตร่ตรองหาเหตุผลในการตัดสินใจ รู้จักใช้จ่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ลุ่มหลงอบายมุข หรือคำโฆษณา และพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหากที่เกิดขึ้นได้

^๘เฮแกน บีโจร์นแมน , การเชิดชูปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง , ออนไลน์ , ที่มา , : <https://porpiangnaja.wordpress.com/>, เข้าถึงเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗

^๙ เฉลิมศรี ชุมเกษียณ, การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับ ภาวะการณ์เป็นหนี้สินของข้าราชการ สังกัดกองทัพบก ในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร . งานนิพนธ์ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิต: มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๐.

การประยุกต์ใช้แนวคิดของทฤษฎีใหม่ในการจัดการศึกษา

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ ๒ แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

๑. ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่ามีที่ดินพอเพียงในการชดเชยเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าว เพื่อการบริโภค ยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็น การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

๒. ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒ เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

๓. ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓ ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ใน การสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนาหรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ซึ่งประกอบด้วยชุมชน องค์กรและธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด^{๑๐}

แนวคิดของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาพลเมืองของประเทศให้ดำรงชีวิตที่อยู่ว่าง อยู่งาน และมีคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น จึงสมควรพิจารณาใช้แนวคิดเหล่านี้มาใช้ในการจัด

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐, ๒๕๔๙, หน้า ๑๗ -๒๑.

การศึกษาและพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เกิดประโยชน์ สูงสุด ดังที่ ทิศนา ขัมมณี และคณะ^{๑๑} ได้กล่าวไว้ ดังนี้

๑. การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ทฤษฎีใหม่ เป็นทฤษฎีที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้เกิดผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับอัตราภาพ การศึกษาจึงน่าจะทำหน้าที่ในการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล ให้สามารถที่จะพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงควรที่จะประกอบไปด้วยสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและปัญหาในการดำรงชีวิต โดยมีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ แต่เนื่องจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละแห่ง อาจมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น เด็กที่อยู่ภาคกลางที่มีการทำนามาก ก็ควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องข้าว และการทำนาให้มากและลึกซึ้ง เพื่อที่จะได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ในขณะที่เด็กที่อยู่ติดกับชายทะเล ควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการประมง ซึ่ง เป็นกิจกรรมประจำวันของเด็กคุ้นเคยดังนั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ จึงควรเป็นหลักสูตรที่ยึดกิจกรรมการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นแกน อันจะทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตได้จริง กิจกรรมการดำรงชีวิตควรเริ่มจากใกล้ตัว ไปไกลตัว หรือจากระดับแคบไปกว้างโดยมีการจัดสัดส่วนที่เหมาะสม

หลักสูตรในอดีต เคยเป็นหลักสูตรรายวิชา ซึ่งมักจะมุ่งที่เนื้อหาสาระของเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน การเรียนรู้เรื่องต่างๆ มีลักษณะแยกกับการกระทำ/กิจกรรม ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจึงไม่สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน วันได้ต่อมา หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) จึงได้ปรับเนื้อหาสาระให้มีลักษณะเป็นหน่วยใหญ่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน บูรณาการความรู้ทักษะและเจตคติที่ต้องการเข้าไป โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถปรับสาระให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน นับว่าหลักสูตรปัจจุบันมีลักษณะที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากขึ้นหากมีการปรับสาระของหลักสูตร โดยบรรจุกระบวนการพึ่งตนเองเพื่อ การพัฒนาเข้าไปในทุกหน่วยการเรียนรู้ ตลอดหลักสูตรก็จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคุณสมบัติที่พึง ประสงค์อย่างมั่นคง ทำให้เป็นฐานที่หนาแน่นในการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ในขั้นสูงๆ ขึ้นไป ซึ่งสิ่งนี้อาจจะไม่เกิดขึ้น หากการเรียนรู้เน้นเกิดขึ้นในหน่วยการเรียนรู้ใดหน่วยการเรียนหนึ่งเท่านั้น

๒. การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทฤษฎีใหม่ ได้กำหนดการดำเนินโครงการเป็นขั้นตอน ๓ ขั้นตอนด้วยกัน ขั้นที่ ๑ เป็นการจัดการเรื่องที่ดินและน้ำ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้ผลพอเพียงแก่การดำรงชีวิตในระดับประหยัด เมื่อดำเนินการขั้นที่ ๑ ได้ผลแล้ว จึงเริ่มดำเนินการขั้นที่ ๒ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้นและพัฒนาต่อไปถึง

^{๑๑} ทิศนา ขัมมณี และคณะ. กิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเด็ก ปฐมวัยและประถมศึกษา. (กรุงเทพฯ : เมธีพิปส์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐-๑๕.

ขั้นที่ ๓ ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นโดยการแสวงหาแหล่งทุนและลงทุนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในขณะที่ดำเนินการ ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นใด สิ่งที่เกี่ยวข้องที่กระทำก็คือ การปรึกษาผู้รู้ เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการทำเพื่อให้ได้ผลสูงสุด เช่นการขอข้อมูลความรู้ และคำแนะนำ จากกรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมชลประทาน กรมส่งเสริม การเกษตร ตลอดจนนายอำเภอ เกษตรกรอำเภอ เกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องการดำเนินการเช่นนี้มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตาม ธรรมชาติ คือ มีการเรียนรู้จากการลงมือกระทำและการแสวงหาข้อมูลความรู้มาแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น การเรียนรู้ในลักษณะนี้ เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย และเกิด ประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง เป็นการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่ กันไปเมื่อพิจารณา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมา ภาพการสอนที่เป็นที่ประจักษ์ โดยทั่วไปก็คือ ครูมักจะมุ่งให้ข้อมูลความรู้ แก่ผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ การวัดและการประเมินผลก็เน้น การวัดความรู้ความจำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมุ่งจดจำความรู้เป็นสำคัญเพื่อที่จะได้สอบผ่าน พฤติกรรมการ สอนของครูไม่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนา สติปัญญา ปัญหาพฤติกรรมการสอนของครูนี้ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เรื่อยมา และได้มีความ พยายามในการแก้ปัญหาขึ้นมาโดยตลอด จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ หลัก สูตรได้กำหนดให้ครูสอนโดยให้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อันจะเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้ใช้ความคิดและเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต จึงนับได้ว่าเป็นความ พยายามในการแก้ปัญหาที่ก้าวไปได้อีกขั้นหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้การสอนปัจจุบันจะได้กำหนดชัดเจนให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางแล้วก็ตาม แต่การเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีใหม่ที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎี และปฏิบัติควบคู่กันไปเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ ป็น ประโยชน์ได้จริงนั้น อาจจะยังไม่เกิดขึ้น หากขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ และการให้ความ ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนอย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดทำแนวการสอนที่มีลักษณะตามที่พึง ประสงค์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญ คัญและ ดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป แนวการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้^{๑๒}

๑. ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดหมายหลัก ซึ่งได้แก่ กระบวนการพึ่งตนเองหรือ การพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร

๒. ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วน ร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด รวบรวมและความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

๓. ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป อย่างสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำ

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ., ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๒, ม.ป.ป.

ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

๔. ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน

๓. การประยุกต์ใช้ในการวัดและประเมินผลการศึกษา การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น แม้มีผู้เห็นด้วยและพยายามจะพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมมากขึ้นเพียงใด แต่หากกระบวนการวัดและประเมินผลการศึกษายังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกันแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคทำให้การพัฒนานั้นไม่สำเร็จได้ หากกระบวนการวัดและประเมินผลยังถูกจำกัดอยู่ที่การวัดความรู้ ความจำ การให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการให้ความรู้มาเป็นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ก็คงเป็นไปได้ยากหาก แนวทางการสอนและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งเน้นที่การพัฒนาความคิดความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต รวมทั้งการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเองการใฝ่รู้ การบริหารจัดการ การทำงานเป็นหมู่คณะ ฯลฯ ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนก็จำเป็นที่จะต้องมีเกณฑ์ และเครื่องมือที่จะวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสิ่งที่จัดด้วยเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ที่วงการการศึกษาจะต้องให้ความสนใจและพยายามพัฒนาให้ทันต่อความต้องการและความเปลี่ยนแปลง

๔. การประยุกต์ใช้ในการบริหารการจัดการเกี่ยวกับการศึกษา ในการดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้น ปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเล็งเห็นคือ การลงทุนที่ค่อนข้างสูงในปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การขุดสระน้ำ การตั้งโรงสี การทำชลประทาน เป็นต้น พระองค์ทรงเห็นว่าเกษตรกรควรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก คือ จากทางรัฐบาล มูลนิธิ บริษัท ห้างร้านเอกชน และอื่นๆ ในทางการศึกษาก็ควรเป็นเช่นเดียวกัน สถาบัน ของรัฐและเอกชนต่างๆ ควรจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือ และลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อปวงชน ทั้งนี้ควรยึดหลักตามพระราชดำริอันประจักษ์ชัดแล้วว่า ได้อำนวยประโยชน์อย่างมากแก่พสกนิกรโดยส่วนรวมซึ่งได้แก่ ...“การลงทุนเพื่อให้มีผลผลิตมากขึ้น ข้อหนึ่ง การลงทุนเพื่อให้ไม่ต้องเสียเงินอีกข้อหนึ่งเป็นสิ่งที่คุ้ม”(พระราชดำรัส พระราชทานเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐) ดังจะเห็นได้จากที่ทางมูลนิธิฯ ได้สนับสนุนเงิน ๑๘ ล้านบาท เพื่อให้ดำเนินการขุดคลองให้เสร็จภายในหนึ่งเดือนก่อนที่พายุลินดาจะเข้ามาทำให้น้ำท่วมจังหวัดชุมพร ซึ่งปรากฏว่าได้ผล เพราะถ้าน้ำท่วม ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมากกว่าเงินที่เสียไป หรือการลงทุนขุดสระ หรือทำชลประทานที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถทำการเพาะปลูกทำนาเลี้ยงตนได้ แม้จะใช้ทุนมาก แต่ก็เกิดประโยชน์คุ้มค่าในระยะยาว เห็นได้ว่าแนวพระราชดำริในการลงทุนนี้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมวลประชาเป็นส่วนใหญ่ และเป็นไปเพื่อประโยชน์ในระยะยาว อันจะเกิดคุณค่า แนวคิดเช่นนี้ นำที่ผู้บริหาร สถาบันรัฐและเอกชนพึงใช้เป็นหลักในการลงทุน ซึ่งหากมีการปฏิบัติเช่นนี้โดยทั่วไปแล้ว ภาพาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งประชาชนกำลังได้รับผลอยู่ในขณะนี้ ก็คงจะเบาบางลง^{๓๓}

^{๓๓} ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: แม็ค, ๒๕๔๗.

นอกจากนั้น พระราชดำรัสเกี่ยวกับการลงทุนดังกล่าว ยังช่วยชี้จุดสำคัญที่การศึกษาควร จะพัฒนาได้อย่างชัดเจน “ในทางเกษตรกรรม หากขาดน้ำ ทำการเกษตรไม่ได้ แม้จะมีพื้นที่ที่มีเมล็ด พันธุ์ มีแรงงาน ก็ปลูกพืชผลไม่ได้ ในทางกา รศึกษา หากขาดครู การเรียนรู้อาจไม่เกิดขึ้นแม้จะมี หนังสือ สื่ออุปกรณ์และบุคลากรอื่นๆ ในทางเกษตรกรรม แม้มีน้ำ แต่ไม่เพียงพอ การทำเกษตรกรรม ก็ไม่ออกงาม ไม่สมบูรณ์และให้ผลน้อย ในทางการศึกษา แม้มีครู แต่ครูขาดคุณภาพการพัฒนาเด็ก และ เยาวชนของชาติ ก็ให้ผลน้อย ไม่ส มบูรณ์เช่นกัน ” ทฤษฎีใหม่จะได้ผล รัฐจะต้องช่วยเหลือ โดย การลงทุนอุดหนุน ทำอ่างน้ำใหญ่ อ่างน้ำเล็กเพื่อส่งไปสู่ตุ่มของเกษตรกรเป็นรายบ้าน เพราะน้ำเป็น ปัจจัยสำคัญในการเพิ่มผลผลิตอันใดการศึกษาจะได้ผล รัฐจำเป็นต้องลงทุนในการพัฒนาครูให้มี คุณภาพเพื่อช่วยให้ครูสามารถ พัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติอย่างได้ผลสมบูรณ์เพราะครูเป็นปัจจัย สำคัญในการเพิ่มคุณภาพการศึกษาอันนั้น ในอดีตที่ผ่านมา แม้รัฐจะพยายามให้ความช่วยเหลือใน ด้านการพัฒนาครูมาแล้วก็ตาม แต่ความช่วยเหลือดังกล่าวยังน้อยมาก เมื่อเทียบกับความต้องการ และความเพียงพอที่จะช่วยให้ครูเกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง หรืออย่างยั่งยืนจึงควรที่ผู้มีส่วน รับผิดชอบงานด้านนี้ จะนำแนวคิดนี้ไปใช้พิจารณาทบทวนและดำเนินการต่อไปนอกจากเรื่อง การลงทุนดังกล่าว พระราชดำริที่ว่า การนำทฤษฎีใหม่ไปใช้ควรดูให้เหมาะสมกับความจำเป็น สภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ น่าจะเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ผู้บริหารนำไปใช้ได้ เนื่องจากวงการศึกษา มักจะมีแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นเสมอ และมีการทำตามแนวคิดใหม่ๆ นั้น เพื่อความเป็นผู้ทันสมัย จนเกิด เป็นกระแสความนิยม โดยไม่ได้พิจารณาถึง ความเหมาะสมกับความจำเป็นหรือสภาพแวดล้อมและ ปัจจัยต่างๆ ดังจะเห ็นได้ว่าเมื่อกระแสความนิยมจางลงการปฏิบัติตามแนวคิดเหล่านั้นก็จะคลายไป ด้วย ทำให้เกิดการสูญเสียทั้งทางด้านทรัพยากร เวลาและประโยชน์ก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังอย่าง ถาวรด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเป็นผู้มีความคิดลึกซึ้งและวิสัยทัศน์ ที่กว้างไกล ปวงประชาก็ได้เรียนรู้จากพระราชดำริ พระราชดำรัส และการเป็นแบบอย่างของ พระองค์ นับว่าเป็นโชคอันมหาศาลของประเทศและพสกนิกรชาวไทยทั้งปวง

การจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาการศึกษาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช พบว่า ความหมายและขอบเขตของการศึกษา คือ การศึกษาเป็นกระบวนการ กิจกรรมของ สังคมและรัฐ เพื่อการพัฒนาประชาชนและบุคคลพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แก้ปัญหาได้อย่าง เป็นระบบ ดำรง ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีเหตุผลตามยุคสมัยด้วยการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ที่เป็นการจัดการศึกษาสมบูรณ์ การศึกษาเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกคนทุกส่วนให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาตามแนวพระราชดำรินี้มีหลักหรือจุดมุ่งหมาย เพื่อการพัฒนาสร้างองค์ความรู้ ความคิด เป็นพื้นฐานของบุคคลและสังคมที่จะพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ ใหม่ รองรับการเปลี่ยนแปลงด้วยหลักบูรณาการความรู้ ความคิด เชื่อมโยงและสอดคล้องกับสภาวะการณ์ ครอบคลุมความรู้ การเรียนรู้ หลักการ ทฤษฎี ทักษะ ปฏิบัติ ความคิดของเหตุผล รู้เท่าทัน รู้จักตนเอง ควบคุมตนเอง เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นพื้นฐานของบุคคลให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ แข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคลมีความมั่นใจค้นพบตนเองพึ่งตนเองได้ เตรียม ความ พร้อมปัจจัยด้านความรู้ ความคิด ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริย ธรรมเพื่อการพัฒนาสมรรถภาพ

เสริมสร้างความสามารถให้บุคคลนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ มาบูรณาการ ประยุกต์ใช้บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์สร้างรูปแบบให้บุคคลมีความรู้ ความคิด ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี เหมาะสม มีเหตุผลเชิงจริยธรรมใน การควบคุมตนเอง ปรับตัวได้ ปฏิบัติตนด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรมเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไปในอนาคตวิธีหรือแนวทางการจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โดยหลักแนวคิดปรัชญาตรรกศาสตร์(Logic) ย่อมจะต้องสอดคล้องเชื่อมโยงกับหลักการหรือจุดมุ่งหมายขอบเขต และความหมายของการศึกษาตามแนวพระราชดำริของพระองค์

การจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการได้ใน ๒ ส่วน ได้แก่ ๑) การบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ ๒) การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน

การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญใน การถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังหลักคิดต่างๆ ให้แก่เด็ก โดยครูต้องเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถวิเคราะห์ความพอเพียง /ไม่พอเพียงของตนเองและครอบครัวได้และทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีใน การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

สำหรับแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์^{๑๔} ได้สรุปแนวทางไว้ ดังนี้

๑. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑.๑ มีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑.๑.๑ มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๑.๒ มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

๑.๑.๓ เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิต ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการ พัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม/โรงเรียน/ชุมชน และพัฒนาสังคมโดยรวม

๑.๒ มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

๑.๒.๑ มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล และสอดคล้องกับภูมิสังคมต่างๆ เช่น การผลิต และจำหน่าย

^{๑๔} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพฯ : ครูสภา ลาตพรวี, ๒๕๕๑), หน้า ๑ - ๘.

สินค้า การให้บริการ การดำเนินธุรกิจขนาดต่างๆ การใช้จ่ายและการออมการเกษตร ฯลฯ เพื่อให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้

๑.๒.๒ มีทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมเบื้องต้นที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียน นำไปสู่ความสันติสุข และรู้จักสามัคคี

๑.๒.๓ ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์และความสุขอย่างยั่งยืน

๑.๒.๔ สืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น หวงแหนทรัพย์สินสมบัติของชาติ รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

๑.๓ ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑.๓.๑ ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนที่มีอยู่และรู้จักสภาพแวดล้อมของชุมชน/สังคม ที่อาศัยอยู่

๑.๓.๒ ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยใช้สติ ปัญญา มีความรอบรู้ และรอบคอบในการคิด พูด ทำ โดยยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

๑.๓.๓ มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

๑.๓.๔ มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง

๑.๓.๕ ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน ขยันหมั่นเพียร แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล มีความรับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๒. แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๒.๑ การพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการนี้ อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอน ดังนี้

๒.๑.๑ สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

๒.๑.๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

๒.๑.๓ กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือ จัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น

๒.๒ การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่าง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การ ปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

๒.๒.๑ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด วิเคราะห์ การ จัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

๒.๒.๒ จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่นๆ ทั้ง การศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่ม

๒.๒.๓ วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ความรู้ (Knowledge)

๒) ทักษะกระบวนการ (Process) และ

๓) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

๒.๓ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

๒.๓.๑ จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้น ความร่มรื่น ประโยชน์ ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

๒.๒.๒ กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบ วินัย เคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การมีวินัย การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

๒.๓.๓ ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติ กิจกรรมศาสนา การฝึกอบรมจิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริม ผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

๒.๓.๔ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการประกวดในรูปแบบต่างๆ การหาความรู้ผ่านสื่อ เทคโนโลยีและอื่นๆ

๒.๓.๕ ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

๒.๓.๖ จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและ การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๔ การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทาง ดังนี้

๒.๔.๑ ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้น การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับ การเปลี่ยนแปลง

๒.๔.๒ กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และ การปรับปรุง เพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้ครอบคลุม การพัฒนา การศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

๒.๔.๓ พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๔.๔ จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

๒.๕ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอนตามแนวทาง ดังนี้

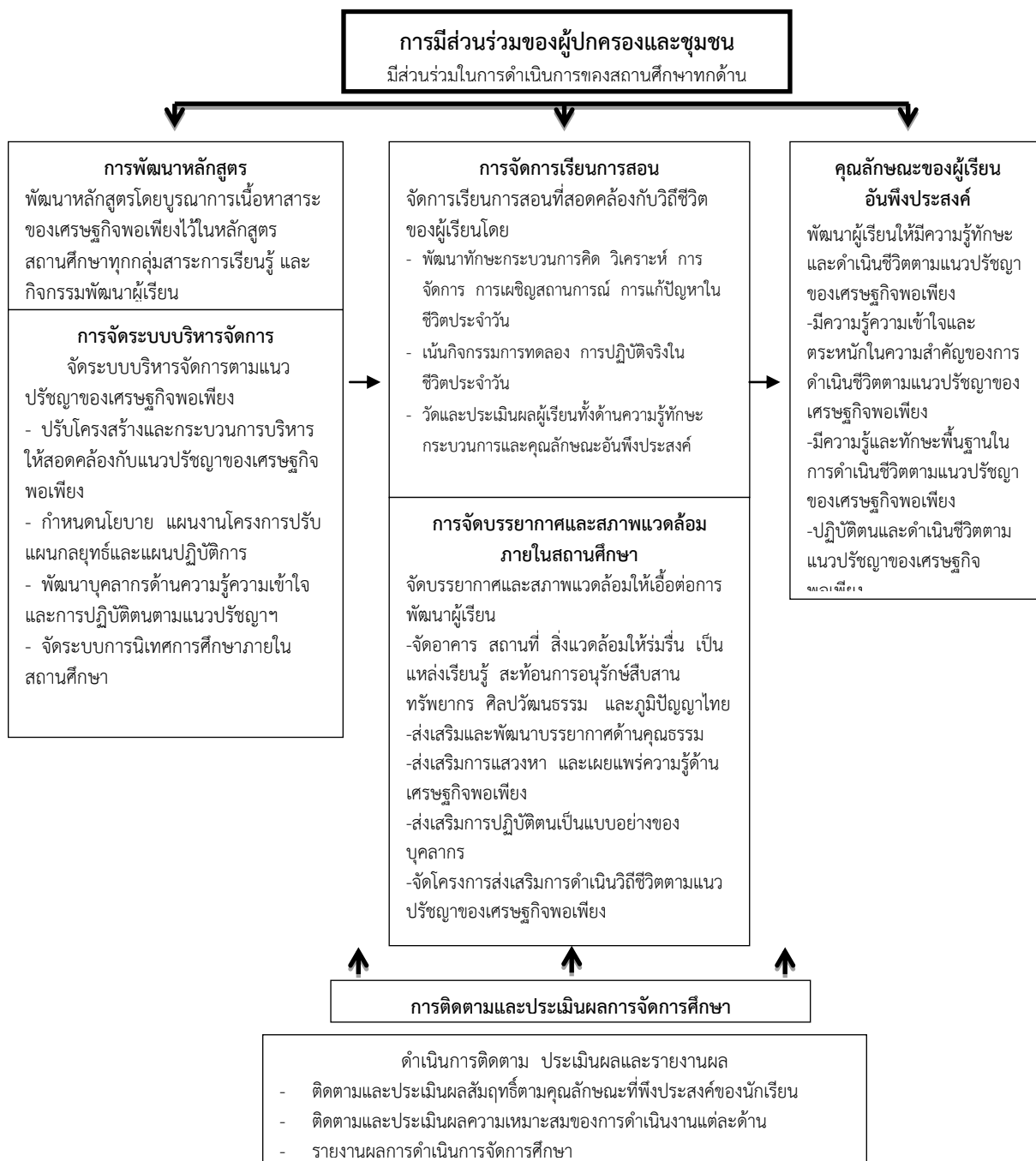
๒.๕.๑ ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และการวางแผน

๒.๕.๒ ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

๒.๕.๓ ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

๒.๕.๔ ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

๒.๕.๕ ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ดังแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒.๒ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน^{๑๕}

^{๑๕} ทิศนา เขมมณี, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๖.

๒.๖ การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

๒.๖.๑ ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

- ๑) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒) ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน
- ๓) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน
- ๔) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน

๒.๖.๒ ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนา หลักสูตร การจัดการเรียน รู้ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

๒.๖.๓ จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

จากแนวคิดทฤษฎีใหม่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดปรัชญาการพัฒนาที่ได้วิเคราะห์นั้น การจัดการศึกษาพอเพียงเป็นการจัดการศึกษาที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรมสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อความมั่นคงของมนุษย์และพร้อมก้าวทันโลกซึ่งมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงตามหลักแนวคิดดังกล่าวนอกจากปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อพฤษภาคม๒๕๕๓ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามนับแต่บัดนั้นมา พระองค์ท่านได้มีพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส เป็นแนวพระราชดำริและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจบำบัดทุกข์ บำรุงสุขพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามมาโดยตลอด เฉพาะอย่างยิ่งพระองค์ท่านได้พระราชทานแนวทางการปฏิบัติตนของประชาชน เพื่อดำรงชีวิตที่เหมาะสมบนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองและการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข “คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรกคือ การศึกษาสั่ง ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติอยู่ในความสัจ ความดีนั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำเพ็ญเจริญองกามันโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติยังเกิด ความสุข

^{๑๖} สุทธาสินี จิตรกรมไทย, " สหประชาชาติ "กับ "เศรษฐกิจพอเพียง" ของ"ในหลวง", มติชน , ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๐๖๐๗.

ความร่วมมือ และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ได้ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรมอันเป็นคุณธรรมแบบอย่างที่ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยถือปฏิบัติ ก่อให้เกิดความร่วมมือเป็นสุขมาโดยตลอด จวบจนในเวลาต่อมาประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงและนานาประเทศของโลกได้ประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและเสียหายต่อเศรษฐกิจอย่างใหญ่หลวง ประเทศไทยก็ประสบปัญหาวิกฤตดังกล่าวเช่นกันแต่ไม่รุนแรงดังเช่นนานาประเทศด้วยเพราะการดำรงชีวิตประกอบกับสภาพพื้นฐานทางสังคม และสถานะเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศได้รับการส่งเสริมและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนแนวทางการพัฒนาประเทศตามพระราชดำริในการพัฒนาชนบท ที่ว่าพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้เสียค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้ และได้พัฒนาในด้านต่างๆ ตามหลักของ คุณธรรม จริยธรรมเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชนชั้นทางสังคมของประเทศ ถึงกระนั้นพระองค์ท่านยังได้ทรงห่วงใย เน้นย้ำกับปวงชนชาวไทยให้มีความตระหนักในการดำรงชีวิตท่ามกลางวิกฤตทางเศรษฐกิจในประเทศและของโลก โดยยึดแนวทางพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้ “คำว่าพอเพียงมีความหมายว่าพอมีพอกิน เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายความว่า ผลิอะไร มีพอที่จะไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง คำว่าพอ คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มีพอร่น้อย เมื่อมีความพอร่น้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงอาจมีมาก อาจมีของเหลือก็ได้แต่ไม่ต้องไปเบียดเบียนคนอื่น การจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริจึงเป็นวิธีหรือแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ความสมดุล มีความพอเหมาะพอเพียง พึงพึงอิงกันของบุคคล เพื่อการสร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้คู่กับคุณธรรม สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยให้ได้ศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และ พ.ศ. ๒๕๒๕ จวบจนปัจจุบันพระองค์ท่านยังได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปีให้เป็นหลักในการดำรงตนปฏิบัติภารกิจการทำงานพัฒนาประเทศความหนักถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่งประการแรก คือ การที่ทุกคน คิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน ประการที่สองคือการที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กันให้ที่สำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ ประการที่สามคือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกาและระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน ประการที่สี่ คือ การที่ต่างฝ่ายต่างพยายามทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิดจิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ ยังมีพร้อมมูลในกายในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า

^{๑๖} จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, "คำปรารภ" ใน คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระดาบส, ๒๕๕๑.

ประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้ จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งในปัจจุบันและในภายหน้าและยังได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ทรงย้ำให้มี ความสำนึกต่อชาติบ้านเมืองและแผ่นดินอีกว่า “ข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวกับทุกท่านว่า การทำนุบำรุงประเทศชาตินั้น มิใช่เป็นหน้าที่ของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ หากเป็นภาระความรับผิดชอบของคนไทยทุกคน ที่จะต้องชวนช่วยกันกระทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อธำรงรักษาไว้และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญมั่นคง และผาสุกร่มเย็นข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นคนไทยคนหนึ่งจึงมีภาระหน้าที่เช่นเดียวกับคนไทยทั้งมวล จึงขอขอบใจทุกๆ คนที่ต่างพยายามกระทำหน้าที่ของตนด้วยเต็มกำลังความสามารถ และให้ความร่วมมือสนับสนุนข้าพเจ้าในการกิจทั้งปวงด้วยดีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจวบจนปัจจุบัน ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสได้แก่พระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมทำให้ประเทศชาติเจริญบังเกิดความสุข ความร่มเย็น ประชาชนและสังคมตั้งมั่นอยู่บนคุณธรรมจริยธรรม มีความพอเหมาะพอดี มีการดำรงชีวิตปฏิบัติภารกิจต่างๆ ทะสมพอ เพียง วิธีหรือแนวทางจัดการศึกษาพอเพียงเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเกิดความสุขสมดุลมีความพอเพียงพึ่งพิงอิงกันในการสร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้เป็นสังคมที่มีคุณภาพในด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักซึ่งประกอบไปด้วย

๑. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ เป็นการสร้างรากฐานให้บุคคลมี ความเข้าใจเกิดความคิดที่ถูกต้องเป็นคนมีปัญญา เกิดการพัฒนาในด้านร่างกาย อารมณ์และ ทางสติปัญญาด้วยการจัดการศึกษา ผูกฝนอบรม ให้ความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง “มีวิธีคิด พิจารณาใคร่ครวญ รู้จริง รู้แจ้งชัด รู้ตลอด รู้เท่าทัน ส่งเสริมความรู้ วิชาการ ความรู้ ปฏิบัติการ และความรู้ คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริงตามสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลง ให้ความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นนั้นเกิดเป็นรากฐานรองรับความรู้ที่สูงลึกซึ้งกว้างขวางขึ้นต่อไป อีกเป็นบุคคลที่ยึดหลักของเหตุผลและจะต้องขัดเกลาตลอดเวลา มิฉะนั้นจะมีวิชาความรู้เท่าไรก็ตามก็ไม่สามารถนำไปเป็นประโยชน์แก่ตัวแก่ส่วนรวมได้ จัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ด้วยการนำ วิชาการทั้งปวงมาสร้างสรรค์ นำมาประยุกต์ด้วยกันเสมอ ให้มีความพยายาม ศึกษาให้เห็นจริงและให้เข้าใจแจ่มแจ้งว่าวิชาทั้งหลายเกี่ยวถึงกันเป็นส่วนประกอบของกันและกัน และจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการประยุกต์ วิชาใดที่เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติได้ก็จะต้องให้นักเรียนปฏิบัติเพราะการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการปฏิบัติจะทำให้รู้จริงและแม่นยำ สร้างทักษะสู่การปฏิบัติจริง ในการดำรงชีวิต

๒. การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรมจริยธรรมด้วย “ การให้การศึกษาคือ ครอบถ้วนทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา วิชาสามัญ และวิชาชีพนั้นเป็นการปูพื้นฐานอย่าง สำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี วิชาการต่างๆ ที่เรียนที่สอบไล่กันได้ นั้น โดยลำพังไม่ใช่สิ่งที่จะ ช่วยให้นักเรียนเอาตัวรอดได้ และไม่ใช่สิ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น โยชน์แก่ตัวแก่ผู้อื่น แก่บ้านเมืองได้ ผู้ มีวิชาการแล้วจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติของตนเอง วิชาความรู้ด้วย จึงจะนำตนนำชาติให้รอดและ เจริญได้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้น ได้แก่ ความละเอียดรอบคอบ ความ

^{๑๑} ว.วชิรเมธี, “ความสับสนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง”, เนชั่นสุดสัปดาห์, (๑๒-๑๘ มกราคม พ.ศ.

ชื่อเสียงสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ความกตัญญู รู้คุณค่าบ้านเมือง และผู้ที่อุปการะตัวมา ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น หากแต่มีความจริงใจ มีความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเฟื้อกันตามฐานะและหน้าที่ และที่สำคัญอย่างมากที่สุดก็คือ ความขยันหมั่นเพียรพยายามฝึกหัดประกอบกิจการงานทั้งเล็กใหญ่ ย้ายยากด้วยตนเอง ด้วยความตั้งใจ ไม่ทอดธุระ เพื่อหาความสะดวกสบายจากการเกียจคร้าน ไม่มั่งง่าย หยาบคาย สะเพร่า คุณธรรมเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นของการศึกษา ไม่เป็นรองไปกว่าวิชาการ ดังนั้น ครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียน และนักเรียนจะต้องบำรุงรักษาให้เจริญขึ้นในตัวให้ครบถ้วน เพื่อให้มีการศึกษาที่สมบูรณ์ที่ช่วยให้เป็นคนเต็มคนที่สามารถสร้างประโยชน์ให้ แก่ตนเองและประเทศชาติได้ คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือ การศึกษาสั่ง ความจริงใจต่อตนเอง ที่จะไม่ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และ ป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติอยู่ในความสั่ง ความดีนั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสั่งสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักสละความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมืองคุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้น โดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์ ด้วยการจัดการศึกษา ฝึกฝนอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจในคุณธรรมค่านิยมที่พึงเหมาะสมและจัดกิจกรรมส่งเสริม สร้างเจตคติที่ดีต่อคุณธรรม ค่านิยมต่างๆ ก่อให้เกิดทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล เชิงคุณธรรมจริยธรรม แสดงออกได้ด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสมที่เกิดขึ้นได้ด้วยการเรียนรู้ ประสบการณ์ เพราะผลของพฤติกรรมมาจากการปรับและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ “เป็นการปูพื้นฐานอย่างสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีความสามารถซึ่งจะเป็นกำลังในการสร้างเสริมความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองต่อไปในวันข้างหน้า สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขด้วยการเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ มีวินัย มีความอดทน อดกลั้น อดออม เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง มีความขยันหมั่นเพียรการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ตั้งควรวางรากฐานที่ความมีวินัยในตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียรในการที่จะรู้จักการเผชิญปัญหาอุปสรรค หลีกเลี่ยงปัญหา พัฒนาส่งเสริมและธำรงไว้ซึ่งคุณธรรม สิ่งที่ดีงามประจำใจและสำคัญที่สุด คือ รากฐานด้านความรู้จักรับผิดชอบชั่วดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ ร่างกายก็จะเจริญพัฒนา แข็งแรงประกอบกัน การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายเป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดีและสังคมที่มั่นคง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบของการศึกษาที่จำเป็นและสำคัญยิ่งที่จะทำให้การศึกษาที่สมบูรณ์

๓. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจทักษะในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต เจตนาของการศึกษานั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การวางรากฐานที่ดีที่ถูกต้อง ในตัวบุคคล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและความรู้ทั้งปวง สำคัญที่สุดคือ รากฐานด้านความรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้จักคิดตัดสินใจตามทางที่ถูก ที่เป็นธรรม ที่สร้างสรรค์ การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนาตามแนวพระราชดำริของพระองค์ด้วยการจัดฝึกอบรมให้ผู้เรียน เห็นเหตุเห็นผล ให้รู้จักจำแนกสิ่งผิดชอบชั่วดีได้โดยกระจ่างแจ้ง ย่อมทำให้มองบุคคล มองสิ่งต่างๆ ได้ลึกลงไป จนเห็นความจริงในบุคคลและในสิ่ง

นั้นๆ เมื่อได้มองเห็นความจริงแล้ว ก็จะสามารถใช้ความรู้และวิชาการ ปฏิบัติงานทุกอย่างได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้น โดยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับหลักของเหตุผลมีหลักการสิ่งที่เราต้องเผชิญ ต้องพบ ต้องมีเหตุผลทั้งสิ้น คำนี้มีสองคำ เหตุคือต้นของสิ่งที่เราเผชิญและผลเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นแก่เรา เพราะการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือการแก้ปัญหา ปัญหาทุกอย่างไม่ว่าเล็กหรือใหญ่มีทางแก้ไขได้ ถ้ารู้จักคิดได้ดี ปฏิบัติได้ถูก การคิดได้ดั่งนั้นมีใช้การคิดได้ด้วยลูกคิดหรือด้วยสมองกล เพราะถึงโลกเราในปัจจุบัน จะวิวัฒนาการไปมากเพียงใดก็ตามก็ยังไม่มีความรู้เครื่องมืออันวิเศษชนิดใด สามารถขบคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ การขบคิดวินิจฉัยปัญหาจึงต้องใช้สติปัญญา คือคิดด้วยสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทพลาดผิดและอคติต่างๆมิให้เกิดขึ้น ช่วยให้การใช้ปัญญาพิจารณาปัญหาดังกล่าว เป็นไปอย่างเที่ยงตรงทำให้เห็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกัน เป็นกระบวนการได้กระจ่างชัดทุกขั้นตอน และวินิจฉัยได้ถูกต้องว่าปัญหาที่แท้อยู่ตรงไหนจะปฏิบัติแก้ไขได้โดยวิธีใด ส่วนการปฏิบัติได้ถูกนั้น ก็คือปฏิบัติแก้ไขได้ถูกต้องตามหลักการ หลักวิชา หลักเหตุผล และหลักธรรม การคิดได้ดีปฏิบัติได้ถูกนี้ และส่งเสริมสนับสนุนกันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติกิจการงานการจัดการศึกษาต้องฝึกอบรมแนวทางแก่ผู้เรียนได้ แนวคิดวิธีการแก้ปัญหายังเป็นระบบตามแนววิถีพุทธ คือ อริยสัจสี่ หรือแนวทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบทางเลือกที่เหมาะสม เป็นพื้นฐานหลักคิด นำไปสู่การปฏิบัติพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ การปฏิบัติ การกิจหน้าที่การงานในอนาคต เสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต พึ่งพิงตนเองได้มีทั้งความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ทักษะที่ถูกต้อง “นอกจากวิชาความรู้ก็ต้องฝึกฝนในสิ่งที่ตัวเองจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับสังคม สอดคล้องกับสมัย และสอดคล้องกับศีลธรรมที่ดำรง ถ้าได้ทั้งวิชาการทั้งความรู้รอบตัวและความรู้ในศีลธรรมก็จะทำให้เป็นคนที่ดีครบคน” การฝึกอบรมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจรู้จักการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประเมินแนวทางเพื่อเลือกการปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนมีวิธีคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหายังเป็นระบบ พึ่งพิงตนเองได้ มีความเชื่อมั่นรู้เท่าทันและเลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของสังคมการดำรงชีวิตก็จะมีสุขส่งผลต่อสังคม เศรษฐกิจของประเทศในที่สุด

การดำเนินกิจกรรมที่เป็นกระบวนการของการจัดการศึกษานั้น มีผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียนมากที่สุดเพียงส่วน^{๒๐} คือ

๑. ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีแนวทางพระราชดำริในการจัดการศึกษาได้เข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่ความสำคัญของการศึกษารัฐศึกษานั้นเป็นเรื่องของทุกคน ตั้งแต่เกิดมาก็ต้องศึกษาเติบโตขึ้นมาก็ต้องศึกษาต่อไปเหมือนกัน มิฉะนั้นคนก็อยู่ไม่ได้ แม้จบปริญญาเอกแล้วก็ต้องศึกษาต่อไปตลอดหมายความว่า การศึกษาไม่มีที่สิ้นสุดจะเห็นได้ว่าการศึกษานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งผู้รับบริการและผู้ให้บริการ ทุกระยะเวลาของชีวิตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาพึงตระหนักถึงเกียรติและหน้าที่อันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองดังพระราชดำรัสว่า “ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษามุ่งมั่นทำหน้าที่ จึงมี ความรับผิดชอบอย่างยิ่งต่อชาติ บ้านเมือง ในการ

^{๑๙} วิลาสินีพรพรรัตน์ศิลป์, “การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” การวิจัยพหุกรณีศึกษา. วิทยาลัยนพนธ์ปริญญาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, ๒๕๕๑).

^{๒๐} ยุทธนา ปฐมวรชาติ, “การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา: แนวคิดเชิงปฏิบัติในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความพอเพียงสู่ความยั่งยืน,” วารสารวิชาการสำนักนการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๒).

สร้างพลเมืองที่ดี” เพราะการศึกษา “เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ” ดังนั้นการจัดการศึกษาผู้ที่มีหน้าที่จะต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ ในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งในหลักของการศึกษาด้วยการส่งเสริม พัฒนา ให้บุคคล “มีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำ และให้สามารถนำเอาคุณสมบัติทั้งปวงที่มีอยู่ในตัว ออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อตน เกื้อกูลผู้อื่น เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม” ด้วยวิธีการจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริที่ว่า “การให้การศึกษาที่ครอบคลุมทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา วิชาสามัญและวิชาชีพนั้นเป็นการปูพื้นฐานอย่างสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีความสามารถ ซึ่งจะเพื่อกำลังในการสร้างเสริมความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองต่อไปในวันข้างหน้า”

ดังนั้น ผู้จัดการศึกษา ต้องจัดให้ครบถ้วนในทุกด้านมีความสมดุล เชื่อมโยง พึ่งพิงอิงกันในทุกด้าน เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีความสามารถ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมี แนวพระราชดำรินี้ดังกล่าวว่า “การศึกษาที่ดีด้านวิชาการเป็นทั้งรากฐานและปัจจัยสำหรับการสร้างสรรค์ แต่การที่จะนำเอาวิชาการมาสร้างสรรค์ให้สำเร็จได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการศึกษาที่ดีด้านอื่นๆ เข้าประกอบอุดหนุนด้วย การศึกษาด้านอื่นๆ นั้นหมายถึง การศึกษาอบรมทุกๆ อย่าง ทั้งทางความคิด จิตใจและความประพฤติปฏิบัติ อันเป็นตัวสำคัญในการฝึกฝนขัดเกลาให้บุคคล มีความคิดความฉลาดหนักแน่นในเหตุผลและความสุจริตละเอียด รอบคอบ รู้จักรับผิดชอบ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดสาหะชวนชวายที่จะลงมือทำการทุกอย่างไม่ว่าเล็กใหญ่ ง่ายยาก ด้วยตนเอง”

ฉะนั้น ผู้มีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษาจะต้องมีความจริงใจ จริงจัง และปฏิบัติภารกิจอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์สมดังที่พระองค์ท่านได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเป็นแนวทางพระราชดำริแก่ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาว่า “การให้การศึกษาที่สมบูรณ์มีใช้ของง่ายเพราะเป็นงานที่ละเอียดซับซ้อนและกว้างขวางมากจะต้องใช้ความรู้ ความสังเกต จดจำ และ ความฉลาดรอบคอบเป็นอย่างมากทั้งต้องมีความเสียสละอดทน มีความเพียรพยายามอย่างแรงกล้าด้วยจึงจะกระทำให้สำเร็จได้” ฉะนั้นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาพอเพียง อย่างต่อเนื่องและปฏิบัติดำเนินการอย่างครบขั้นตอนตามกระบวนการ ทางการศึกษา เพราะเป็นผู้กำเนิดแนวโน้มในการปฏิบัติเพื่อจัดการศึกษาที่สมบูรณ์แก่บุคคลอย่างครบถ้วนพอเหมาะสมควรกันทุกด้านเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สังคมและเศรษฐกิจของประเทศก็จะมี ความเจริญมั่นคงก้าวหน้าพัฒนาต่อไปดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติและคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนเหมาะสมกันทุกๆ ด้านสังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาต่อไปได้โดยตลอด”^{๒๑} นอกจากแนวทางการจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำรินี้ดังกล่าวแก่ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแล้วพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการ

^{๒๑} สำนักงาน กปร., การประมวลผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, กรุงเทพฯ:สำนักงาน กปร.ครั้งที่ ๒, ๒๕๕๔, หน้า๑-๓๓.

จัดระบบการศึกษาในระบบและหลังจากการสำเร็จการศึกษาในระบบไปแล้ว ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในการทำงานและการดำเนินชีวิต ไม่ยึดติดกับตำรา ทำให้มีความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น ครบถ้วนสมบูรณ์ หากได้รับการส่งเสริมพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าวแล้วจะก่อประโยชน์ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ตนเองและสังคมในที่สุด ดังพระบรมราโชวาทที่ได้อธิบาย ความแจ่มชัดในทุกประเด็นทั้งนี้การศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาเพื่อมุ่งให้มีความรู้ ความสามารถเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบกิจการงานในชีวิตนั้น เป็นการศึกษาในระบบ ส่วนใหญ่ผู้ศึกษาได้รับความรู้ถ่ายทอดจากครูบาอาจารย์และจากการศึกษาค้นคว้าเป็นสำคัญ แต่มิได้เรียนรู้จากการกระทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเองโดยตรง ครั้นเมื่อออกไปทำงานและดำเนินชีวิตด้วยตนเองแล้วจึงประสบเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาให้ต้องขบคิด ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันชัดเจนแจ่มแจ้งในสิ่งทั้งปวงที่เกี่ยวกับชีวิตของแต่ละคนยิ่งขึ้น อีกชั้นหนึ่ง ประสบการณ์ในชีวิตนี้ย่อมเกิดแห่งความรู้ ความชัดเจนที่สำคัญ ซึ่งถ้าได้รู้จักนำมาใช้ด้วย ความรู้เท่าถึงเหตุและผลอย่างแท้จริงด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยความตั้งใจแล้ว จะยังประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้อย่างวิเศษสุด ดังนั้น การศึกษานอกระบบภายหลังที่สำเร็จการศึกษาหรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยชีวิตจึงมีความสำคัญมากในการที่จะสร้างเสริมให้ผู้ผ่านการศึกษาระบบมาแล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมั่นคงเป็นสุข”

๒. ครู อาจารย์ผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีแนวพระราชดำริที่โดยให้ความตระหนัก เกิดความสำนึกเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบหน้าที่ได้ตั้งใจที่จะได้ดำเนินชีวิตในด้านการศึกษามากกว่าการศึกษามีความสำคัญ ญะอย่างไรสำหรับประเทศชาติ ฉะนั้นครูและผู้เกี่ยวข้องในด้านการศึกษาก็มีความสำคัญอย่างยิ่งขึ้นเป็นลำดับสำหรับประเทศชาติ ขอให้ทุกคนที่ปฏิบัติงานในด้านนี้ให้เข้มแข็งและไม่ยอมให้มีการย่อท้อเข้ามาในใจ แนวพระราชดำริที่พระราชทานนี้จะเห็นว่าพระองค์ท่านให้ความสำคัญและกำลังใจแก่ ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องอย่างยิ่งและทรงเห็นว่า จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเป็น คนดีมีพฤติกรรมที่เป็นผู้ทำแต่ความดี มีคุณธรรมจริยธรรมสูง เป็นแบบอย่างที่ดีเหมาะสม มีจิตเมตตา ตั้งมั่นอยู่บนความซื่อสัตย์ จริงใจ พัฒนาตนเองเพื่อความเจริญและสมบูรณ์ ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ครูที่แท้นั้นเป็นผู้ทำแต่ความดี คือ ต้องหมั่นขยันและอุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต้องหนักแน่นอดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัย สำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม ปลีกใจจากคฤหัสถ์สหายและความสนุกเร็นริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริงใจ ต้องวางใจเป็นกลาง ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้นทั้งด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและ ผล”^{๒๒} เมื่อครูซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาแก่บุคคลโดยทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ นั้น นอกจากมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเป็นเบื้องต้นแล้ววิธีการให้การศึกษาหรือวิธีการสอนการฝึกอบรม เพื่อบรรลุหลักการหรือจุดมุ่งหมายของการศึกษิตตามาหน้าที่ที่จำเป็น และสำคัญยิ่ง๒ ประการ ตามแนวพระราชดำริ คือ “การสอนคือ การให้ความรู้แก่ผู้เรียน ส่วนการอบรมเป็นการฝึกจิตใจของผู้เรียนให้มีความดี จิตเป็นนิสัย มีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมวิธีการคิดให้รู้จริงรู้

^{๒๒} ขันธมา ศิวโมกษธรรม, “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. “บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับพระอัจฉริยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐, หน้า ๒๗-๕๒.

แจ้งสามารถประยุกต์นำไปปฏิบัติใช้ได้ตามหลักที่ว่า “ในการสั่งสอนศิษย์นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งซึ่งสำคัญมากด้วย ที่จะต้องพยายามหาทางใช้หลักวิชาและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถคิด เข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเอง ในเนื้อหาสาระตลอดจนกฎและหลักเกณฑ์ในวิชาต่างๆ ที่เรียน ทั้งสามารถนำกฎหรือหลักเกณฑ์ที่ได้เรียนรู้แล้วไปใช้ได้เองโดยมอ ่งเห็นและทราบถึงประโยชน์ของการใช้หรือทำตามบทเรียนนั้นๆ อย่างแน่ใจด้วย” การเรียนรู้ของบุคคลจะสามารถเกิดได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะเกิดจาก พื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนของครู อาจารย์ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะปฏิบัติ มีคุณธรรม จริยธรรมรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงอธิบายให้เห็นว่าการเรียนรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ ๓ ลักษณะ ดังพระบรมราโชวาทว่า “ลักษณะของการศึกษาหรือการเรียนรู้นั้นมีอยู่สามลักษณะ ได้แก่ เรียนรู้ตามความรู้ ความคิดของผู้อื่นอย่างหนึ่ง เรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเองให้เห็นเหตุผลอย่างหนึ่ง กับเรียนรู้จากการปฏิบัติฝึกฝนจนประจักษ์ผล และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญอีกอย่างหนึ่ง การเรียนรู้ทั้งสามลักษณะนี้ จำเป็นจะต้องกระทำไปด้วยกันให้สอดคล้องและอุดหนุนส่งเสริมกัน จึงจะช่วยให้เกิดความรู้จริง พร้อมทั้งความสามารถที่จะนำมาใช้ทำการต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพได้ กล่าวคือ การเรียนความรู้ทุกอย่างนั้น จะต้องเรียนตามความรู้ของผู้อื่นก่อนเป็นเบื้องต้น เมื่อรู้แล้ว จึงนำมาพิจารณาด้วยเหตุผลให้เห็นแจ่มชัดละเอียด ลงไปอีกชั้นหนึ่ง ให้ถึงเนื้อหาสาระ อันจะอ้างอิงอาศัยเป็นหลักฐานได้ มิให้เป็นการรู้ อย่างเลื่อนลอยแต่แม้ถึงขั้นที่สองแล้ว ก็ยังถือว่าจะนำมาใช้การให้ได้ผลแน่นอนจริงๆ ไม่ได้ ยังจำเป็นต้องนำความรู้นั้นมาปฏิบัติฝึกฝนอีกให้เกิดผลประจักษ์แจ้ง และเกิดความคล่องแคล่วชำนาญขึ้นพร้อมกันไปด้วยจึงจะนำไปใช้ปฏิบัติ านให้สำเร็จผลได้ไม่ขัดข้อง” ดังนั้นวิธีเกิด การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดขึ้นได้อย่างน้อย ๓ ลักษณะ คือ เกิดการเรียนรู้จากความคิดของผู้อื่นก่อน โดยการเรียนความรู้จากผู้ที่มีความรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเองให้เห็นเหตุผล , ซ้อมโยง มีความเข้าใจ คิด พิจารณา วิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ และเกิด การเรียนรู้ได้ด้วยการปฏิบัติ ฝึกฝน มีทักษะคล่องแคล่วอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ

จากพระบรมราโชวาทดังกล่าว ครู อาจารย์ผู้ปฏิบัติภารกิจทางการศึกษาทราบได้ว่าการเรียนรู้ของบุคคลเกิดขึ้นได้ด้วยลักษณะดังกล่าวก็ควรจะต้องวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนและของตนเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งจัดให้เกิดการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงเป็นกระบวนการการสอนที่ดีมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายหรือหลักการของการเรียนรู้นั้น พระองค์ท่านยังได้เตือนสติอีกว่า “สำหรับครูนั้นก็ต้องฝึกฝนตนเองให้แตกฉานและแม่นยำชำนาญทั้งในวิชาความรู้และวิธีสอน เพื่อสามารถสอนวิชาทั้งปวง ได้โดยถูกต้อง กระจำแจ้งและบริบูรณ์ครบถ้วน อีกข้อหนึ่ง จะต้องมีความศรัทธาความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพ ความเข้มแข็ง อดทน ซึ่งต้องแสดงแก่ศิษย์ให้ประจักษ์ชัดด้วยเสมอเป็นนิตย์ ศิษย์จักได้เห็น ได้เข้าใจ ในคุณค่าของความรู้ในความดี และในตัวครูเองอย่างลึกซึ้ง แล้วพากันยึดถือเป็นแบบอย่าง ” จะเห็นได้ว่า ครูจะต้องมีความรู้ที่แตกฉาน แม่นยำ มีความชำนาญในเนื้อหาวิชาและการถ่ายทอดอย่างถูกต้อง แจ่มแจ้ง ครบถ้วน และจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมด้วยความจริงใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมต้งา มโนตัวของครู อาจารย์ สำหรับความประพฤติการปฏิบัติตนของครู อาจารย์ถือว่าเป็นตัวแบบในการสั่งสอนอบรมจิตใจของบุคคลที่สำคัญประการหนึ่ง

พระองค์ท่านจึงทรงมีพระราชดำรัสว่า “ถ้าเป็นครูแล้วลูกศิษย์จะต้องนับถือได้ต้องวางตัวให้เหมาะสมกับที่เป็นครูไม่ใช่วางตัวอย่าง หนึ่งแล้วมาสอนอีกอย่างหนึ่ง ลูกศิษย์เขาเอาอย่าง เพราะครูตามแบบฉบับมักมีได้เป็นผู้ที่บริบูรณ์ด้วยทรัพย์ด้วยยศศักดิ์ อำนาจ และอิทธิพลนัก หากแต่บริบูรณ์ด้วยสมบัติทางคุณธรรม ซึ่งเป็นเหตุทำให้สามารถผูกพันจิตใจ ผู้เป็นศิษย์ให้รักใคร่ไว้ใจ และเคารพเชื่อฟังได้แน่นแฟ้น และสามารถที่จะสั่งสอนถ่ายทอดทั้งวิชาความรู้ทั้งจิตใจและมารยาทที่ดีให้แก่ศิษย์ได้พร้อมมูล ” ดังนั้นการจัดการศึกษาในบทบาท ภาระหน้าที่ของครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติภารกิจทางการศึกษาจะต้องตระหนักยึดมั่นการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์ครบถ้วน “ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา วิ ชาสามัญ และวิชาชีพนั้นเป็นการปูพื้นฐาน อย่างสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีความสามารถ ซึ่ง จะเป็นกำลังในการสร้างเสริม ความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองต่อไปในวันข้างหน้า และ ครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียน และนักเรียนจะต้องบำรุงรักษาให้เจริญขึ้นในตัวให้ครบถ้วน เพื่อ ให้มีการศึกษาที่สมบูรณ์ ที่ช่วยให้เป็นคนเต็มคน ที่สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติได้”

นอกจากพระบรมราโชวาทและ พระราชดำรัสดังกล่าวที่พระองค์ได้พระราชทานให้แก่ครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติภารกิจทางงานทาง การศึกษาแล้ว ยังมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่ได้อธิบายเหตุผล สรุปลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาการสอนของครู อาจารย์ ปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจนครบถ้วน คือ “การที่บุคคลจะพัฒนาได้ด้วยปัจจัยประการเดียวคือการศึกษ การศึกษานั้น แบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาด้านวิชาการส่วนหนึ่งกับการอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดีใฝ่เจริญ มีปกติละอายชั่วกลัวบาป ส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุนการประพฤติทุกอย่างให้ เป็นไปในทางที่ถูก ที่ควร และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์” “การสอนให้คนเก่งนี้ถ้าดูเฉพาะบางแง่บางมุม อาจเห็นว่าดีว่าสอดคล้องต้องสมัยเร่งรัดพัฒนา แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้วจะเห็นว่าการมุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่างๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่สำคัญก็มี ข้อหนึ่ง บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและกว้างไกลเพราะใจร้อน เร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การทำงานผิดพลาด ขัดข้องและล้มเหลว ข้อสอง บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศเป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่นและมักก่อความขัดแย้งทำลายไมตรีจิตมิตรภาพตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน ข้อสามบกพร่องใน ความมธยัสถ์พอเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวง เพราะมุ่งหน้าแต่จะทำตัวให้เด่นให้ก้าวหน้าเป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ ข้อสี่ บกพร่องในจริยธรรมและความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะ มุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดและความชั่วทุจริตได้ โดยไม่รู้สีกะดุ้งสะเทือน ผู้ที่มีจุดบกพร่องดังกล่าวนี้ เห็นกันอยู่ว่ามักจับเหตุจับผลจับหลักการไม่ถูก ส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาและความผิดพลาดไม่อาจสร้างความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนแท้จริงให้แก่ตนแก่บ้านเมืองได้ตามเป้าหมาย ดังนั้นนอกจากจะสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพพร้อม คือทั้งเก่งทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง กล่าวคือ ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังงานสำหรับการสร้างสรรค์ ให้ความดีเป็นปัจจัยและพลังประคับประคองหนุนนำ ความเก่ง ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร ที่อำนวยผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์แต่ฝ่ายเดียว.....”

“ผู้ใหญ่เรามักพากันละทิ้งวิธีเก่าๆ ในการอบรมฝึกฝนคุณธรรมและความสุภาพเรียบร้อย ในกายวาจาใจของเยาวชน โดยมีได้หาวิธีการที่เหมาะสมมาทดแทนให้เพียงพอ ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะ โดยมากเราไม่ค่อยจะคิดถึงเรื่องนี้กันนัก ด้วยเหตุที่มีวุ่นวายและตื่นเต้นกับวิชาการอย่างใหม่กันหมด ประการหนึ่ง และด้วยเหตุที่ผลเสียหยาบได้เกิดขึ้นฉับพลันทันที หากแต่ค่อยๆเกิดขึ้นทีละเล็กละน้อย อีกประการหนึ่ง จึงปล่อยกันมาเรื่อยๆ จนบัดนี้ผลเสียหยาบที่เกิดขึ้นนั้นได้ กลายเป็นปัญหาที่เกือบจะ แก่กันไม่ตกตามที่ท่านเห็นกับตาและทราบแก่ใจอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องพูดให้ยาวความไป ความจริง เยาวชนที่มีพื้นฐานจิตใจดีอยู่แล้วและปรารถนาจะทำตัวให้ดีให้เป็นประโยชน์นั้นมีอยู่เป็นอันมาก แต่ การทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวไว้ จะกระทำได้โดยลำพังตนเองเป็นของยาก จำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์และแบบฉบับที่ตัวอย่างหนึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจึงจะกระทำได้โดยถูกต้อง เหมาะสมและไม่เปลืองเวลาพูดง่าย ๆ ก็คือ ต้องอาศัยผู้ใหญ่เป็นที่พึ่งหรือเป็นผู้นำนั่นเอง ผู้ใหญ่จึงต้องถือเป็น หน้าที่และความจำเป็นที่จะต้องช่วยเหลือเขา”การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอนกับผู้เรียน วิธีการสอน วิธีการเรียนรู้ ตามหลักการของประชาธิปไตย จะมีความสัมพันธ์ กันการเรียนรู้จากความรู้ ความคิดของผู้เรียนพื้นฐานของการที่จะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ขบคิด พิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเองนำไปสู่การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ฝึกฝนสร้างทักษะที่ดีในที่สุดวิธีสอนให้เกิดการ เรียนรู้นั้น หากครู อาจารย์ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยอันประกอบไปด้วยสามหลัก ความเสมอภาคและภราดรภาพแล้วพัฒนาองค์ความรู้หรือบูรณาการความรู้ต่างๆ ของผู้ เรียนก็จะขาด หายไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ ทรงเล็งเห็นความสำคัญในประเด็นนี้จึงได้พระราชทานแนว พระราชดำริตามพระบรมราโชวาทและ พระราชดำรัสที่ว่า “ผู้ฉลาดย่อมรู้ธรรมชาติของเด็ก ว่าเด็กวัย ไตลักษณะใด ชอบการฝึกหัดอบรมแบบใดเขาชอบสังเกตทราบว่า เด็กวัยหนึ่งต้องหัดประคับประคอง ให้ทำ จึงจะได้ผล อีกวัยหนึ่งเชี่ยวชาญต้องบังคับ ต้องกวัดขั่นให้ทำจึงจะได้ผล อีกวัยหนึ่งต้องแสดง เหตุผล ผิดชอบชั่วดีให้เห็นก่อนเพื่อชักนำให้ทำจึงจะได้ผล แต่ไม่ว่าจะ สอนเด็กวัยใด ลักษณะใด ผู้สอนจะต้องลงมือปฏิบัติเป็นตัวอย่างด้วยตนเองให้ได้เห็นได้ดูอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ละเลยความ ประพฤติปฏิบัติที่ต้องการจะให้เกิดมีในตัวเด็กเป็นอันขาด ไม่ว่าจะป็นข้อปฏิบัติเล็กน้อยปลีกย่อย เพียงใด”^{๒๓}

จะเห็นได้ว่าครู อาจารย์จะต้องเรียนรู้หลักจิตวิทยา พัฒนาการของเด็ก และความแตกต่างระหว่าง บุคคลเพื่อวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้อง โดยพิจารณาเลือกใช้แนวทางการโลม ล่อ ยอ จูง พยุง ชู บังคับ และการใช้เหตุผลอบรมสั่งสอน แนวทางที่ให้ศิษย์เรียนรู้จากครูหาทำให้เด็กได้ขาดความริเริ่มหรือ ขาดอิสระภาพไปได้ประการใดไม่ พระองค์ชี้แนะให้ครู อาจารย์ ส่งเสริม เสรีภาพการเรียนรู้ที่หลากหลายโดย ควรให้ผู้เรียน ได้มีอิสระภาพในการคิดการกระทำและเรียนรู้ด้วยตนเอง **ศกฏ**อาจารย์ จะต้องเป็นผู้ที่มีเหตุผลให้อิสระแก่ผู้เรียนในการคิดการกระทำและเรียนรู้อย่างตัวเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน มีใจกว้างเป็น ธรรมกับลูกศิษย์ทุกคนมีความสุจริต ความเมตตา กรุณาเข้าใจใส่ดูแล อบรม สั่งสอนอย่างเท่าเทียมกันด้วย ความสุจริต มีเมตตากรุณา ยึดหลักภราดรภาพเห็นใจและปรารถนาดีกับลูกศิษย์ทุกทีจะทำให้ผู้ที่ป็นลูก ศิษย์ เป็นนักเรียน นักศึกษา มีความรู้สึกว่าครูบาอาจารย์สอนอย่างมีความสนใจและมีความตั้งใจเมตตากรุณา

^{๒๓} เกษม วัฒนชัย, “เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา”, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘.

แท้” ความเป็นประชาธิปไตยจึงเป็น แนวพระราชดำริที่พระราชทานเพื่อช่วยส่งเสริมวิธีการสอนและวิธีการเรียนให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลที่ดีต่อบุคคลและชาติบ้านเมืองในที่สุด

๓. นักเรียน นักศึกษา เป็นผลผลิตและผลลัพธ์จากการจัดการศึกษาของสังคมและประเทศชาติ การจะเกิดผลดังกล่าวที่มีคุณค่า ย่อมจะต้องมาจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยของครู อาจารย์ ผู้ให้การศึกษา และประการสำคัญคือ ปัจจัยของผู้เรียน สำหรับปัจจัยของครู อาจารย์ รัฐ และบุคคลจะพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพทั้งทักษะ แนวคิด เจตคติ วิธีการสอน แต่ปัจจัยของผู้เรียนถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างยิ่ง พระบรมราโชวาท และ พระราชดำรัส เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์ท่านเล็งเห็นความสำคัญประเด็นนี้มาก่อนแล้ว เมื่อพระราชทานแนวพระราชดำริต่างๆ จะมียอดประกอบที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างบทบาทหน้าที่ของครูสอนและผู้เรียนเกือบทั้งหมด ดังเช่น “คนทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องทำ แม้เป็นเด็กก็มีหน้าที่อย่างเด็ก คือ ศึกษาเล่าเรียน หมายความว่า จะต้องเรียนรู้วิชา ฝึกหัดทำ การงานต่างๆ ให้เป็น อบรมขัดเกลาความประพฤติและความคิดจิตใจให้ประณีต ให้สุจริต แจ่มใสและเฉลียวฉลาด มีเหตุผล เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถและมีประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ” บทบาทหน้าที่ของเด็กจะต้องศึกษาเล่าเรียนในความรู้ต่างๆ ฝึกฝนทักษะกิจกรรม รมที่เป็นพื้นฐานในการทำงานและจะต้องได้รับการอบรมขัดเกลาความประพฤติให้มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดีและมีเหตุผลเชิงจริยธรรม ให้เป็นคนเฉลียวฉลาด มีเหตุผล ซึ่งพระองค์ท่านได้มีพระบรมราโชวาท พระราชทานเสมอว่าบทบาทหน้าที่ของนักเรียน นักศึกษานั้น “เด็กต้องเรียน ความรู้ อบรมความดี ฝึกหัดวินัยให้พร้อมแต่เยาว์วัย จึงจะมีความสุข ความเจริญได้ ทั้งในวันนี้และวันข้างหน้า ” จากหน้าที่ดังกล่าวตามพระบรมราโชวาทนั้น นักเรียนจะต้องมีความรู้ทั้งความรู้ที่เป็นวิชาการ ความรู้ในคุณงามความดี และความรู้ในการปฏิบัติเพื่อการ บูรณการ และการดำรงชีวิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานวิธีการเรียน เพื่อให้เกิด การเรียนรู้ ตามความรู้และความคิดของผู้อื่นด้วยการ “พยายามเล่าเรียนและฝึกหัดอบรมให้เต็มกำลังให้มีความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ ทั้งให้มีความคิดอ่านที่ถูกต้องด้วยเหตุผล สามารถรู้เห็นถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์ได้ชัดเจนแน่นอนไม่สับสน ” วิธีการเรียนรู้ด้วยการขบคิดพิจารณาของตนเองให้เห็นเหตุผลเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ รู้แจ้งเห็นจริง รู้เท่าทันพบทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาโดยการตั้งมั่น “เมื่อจะศึกษาสิ่งใดให้รู้จริงควรจะได้ศึกษาให้ตลอดครบถ้วนทุกแง่มุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วนบางตอนหรือฟังเลื่องเฉพาะแต่เพียงบางแง่มุม ” และวิธีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อให้ความรู้เชี่ยวชาญ ชำนาญ เกิดทักษะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผลจริง ด้วย การสร้างและ “การหาโอกาสนำความรู้ภาคทฤษฎีมาลงมือปฏิบัติที่ดี การฝึกหัดปฏิบัติงานเพื่อใช้แรงใช้ฝีมือ ใช้ความละเอียดถี่ถ้วนที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และต้องกระทำมิให้น้อยไปกว่าภาคทฤษฎี เพราะ การศึกษาภาคนี้เป็นประโยชน์สร้างเสริมปัจจัยสำคัญของชีวิต”

การที่บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ แต่ไม่รู้จักหลักบูรณาการความรู้ ความคิด “การมีความรู้ ความถนัดทางทฤษฎีประการเดียว ไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ดังนั้น ผู้ที่ชำนาญทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ จึงจัดว่ามีคุณสมบัติครบถ้วนและมีขีดความสามารถสูง เป็นที่พอใจ

และไว้วางใจได้ว่าจะดำเนินงานทั้งปวงอย่างมีประสิทธิภาพ “จะสามารถนำทฤษฎีมาดัดแปลงใช้ให้เหมาะกับสภาพการณ์และสามารถจะเลือกแนวทาง การปฏิบัติให้เกิดผลมากที่สุดได้”

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสตามที่กล่าวมานั้น นักเรียนนักศึกษาจะมีความรู้ เข้าใจ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนตามอุดมการณ์ พัฒนาสังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติบ้านเมือง ให้เจริญร่มเย็นเป็นสุขตลอดไป

โดยสรุปการจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นได้พยายามวิเคราะห์เพื่อเข้าถึงแก่นแท้ ปฐมภูมิในพระอัจฉริยภาพตามแนวพระราชดำริของพระองค์ที่ใกล้ความสมบูรณ์มากที่สุด สรุปได้ว่ามีวิธี หรือแนวทาง ดังนี้

๑. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความคิด มีปัญญา มีวิธีคิด รู้จริง รู้แจ้ง รู้ตลอด รู้เท่าทันตาม เหตุผลความเป็นจริง รู้จักการคิดวิเคราะห์ บูรณาการองค์ความรู้ ค้นพบทางเลือกเพื่อประยุกต์สู่การปฏิบัติ เกิดทักษะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่เหมาะสม

๒. การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ ในคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม มี เจตคติที่ดี มีทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึง สุจริต จริใจ มีวินัย มีความอดทน อดกลั้น อดทน มีความขยันหมั่นเพียร เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

๓. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจทักษะในการแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบพึ่งตนเองได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมสมัยและศีลธรรมที่ดีงามการจัดการศึกษาตามวิธี หรือแนวทางดังกล่าวนี้เป็นการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์ พึ่งพิงอิงกันของบุคคล สร้างสังคมและเศรษฐกิจ ฐานความรู้คู่กับคุณธรรม ทำให้คนที่ครบคน สำหรับบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาพอเพียงที่ เกี่ยวข้องกับผู้เรียนมากที่สุดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริไว้

๑. ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาจะต้องถือว่าเป็นบทบาทภาระหน้าที่ที่มีเกียรติของทุกคน ต้องจัดการศึกษาทุกระยะของชีวิตและการทำงานอย่างไม่มี ที่สิ้นสุดจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและ ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริงทั้งหลักการและวิธีการจัดการศึกษาให้ครอบคลุม มีความ ตระหนัก จริใจ จริจิง

๒. ครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติภารกิจงานทางการศึกษาจะต้องมี ความตระหนักและสำนึกบทบาท หน้าที่ มีคุณสมบัติที่ดี มีความรู้ทางการศึกษาที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐาน มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตเมตตา ตั้งมั่นอยู่บนความซื่อสัตย์ จริใจ วางใจเป็นกลาง พัฒนาตนเองเพื่อความเจริญและสมบูรณ์ มี ทักษะในการสอนการให้ความรู้ มีทักษะในการอบรมฝึกจิตใจ และมีทักษะในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ เรียนรู้ของผู้เรียนในทุกด้าน ด้วยการสอนวิธีการเรียนให้ผู้เรียนใช้หลักการของทฤษฎีไปโดย ทั้งเสรีภาพ ความ เสมอภาค และภราดรภาพ พร้อมทั้งหลักจิตวิทยาพัฒนาการในการกำกับดูแลผู้เรียนด้วยความจริงใจและ จริจิง

^{๒๔} ชนธมา ศิวโมกษธรรม, “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, “บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับพระ อัจฉริยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” สมาคมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐ , หน้า ๒๗ – ๕๒.

๓. นักเรียน นักศึกษา จะต้องเรียนความรู้ อบรมความดี ผูกหัดวินัยให้มีความพร้อม ด้วยวิธีการเรียนรู้ตามความรู้ ความคิดของบุคคลและจากแหล่งเรี ยนรู้โดยรวม แล้วเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ หาเหตุผล เกิดวิธิตัด พบทาเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบและเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติ เกิดความเชี่ยวชาญ มีทักษะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้นมิได้เน้นหรือให้คว ามสำคัญ แต่เฉพาะ ทางด้านการศึกษาเท่านั้น ในทุกหน่วยงาน ทุกภาคส่วนก็ล้วนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงเข้าไปปรับใช้ได้เช่นกัน เพียงแต่จุดตั้งต้นของความเข้าใจคือ การศึกษาของนักเรียนและ เยาวชนที่จะกลายเป็นวิถีคิดเมื่อพวกเขาเติบโตขึ้น ดังที่มีการแสดงความคิ ดเห็นเกี่ยวกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษาของนักการศึกษา นักวิชาการ นักธุรกิจ จากการประชุมสัมมนา ระดมความคิด เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ” ขึ้นเมื่อวันพุธที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องดวงกมล โรงแรมสยามซิตี กรุงเทพฯ ดังนี้

นางมณฑนา ศังฆะภุชณ์ รองเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ได้กล่าวถึง สพฐ.กับการจัดการเรียนการสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่า “ฐานคิดของ สพฐ. มี ๔ เรื่องหลัก คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่านิยมประชาธิปไตย การสร้างความสมานฉันท์ และ การสร้างเครือข่าย ทั้งสี่เรื่องนี้อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่มีอยู่แล้ว โดยที่ สพฐ. พยายามจะบูรณาการเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงใน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยนำทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด ทั้งนี้ทาง สพฐ. เองจะสร้างตัวชี้วัดที่ยืดหยุ่นและลงรายละเอียดมากกว่าที่ สมศ. ทำอยู่ในขณะนี้”^{๒๕}

ดร. สุวิทย์ เมษินทรีย์ กรรมการธนาการนครหลวงไทย “ประเด็นการศึกษาไทยใน บริบทเศรษฐกิจพอเพียง สามประเด็นหลัก คือ ๑. การศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ จะต้องสามารถ เชื่อมโยงโลก ประเทศและท้องถิ่นให้ได้ ที่สำคัญ การศึกษาจะต้องตอบสนองต่อ ความต้องการใน ชุมชนมากขึ้น ๒. การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องสร้างสังคมฐานการเรียนรู้โดยจะต้องพัฒนาสาม ด้านพร้อมกันคือ ความรู้ คุณธรรม และความเพียร จะทำให้สามารถปรับตัวได้ ทั้งในระดับ ปัจเจก สังคม และประเทศ ๓. กรอบการพัฒนาที่เน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยการศึกษาในรอบของ เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาที่เน้นคุณค่า ความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นอย่างเป็น รูปธรรม และท้ายที่สุดทั้งสามประเด็นจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่ ่อได้รับการเชื่อมโยงจาก เศรษฐกิจพอเพียง ก็จะทำให้การศึกษาสามารถพัฒนาได้ อย่างยั่งยืนในบริบทของกระแสโลกาภิ วัตน์”^{๒๖}

ดร. ปรียานุช พิบูลสรารุธ หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์ ได้เสนอประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

^{๒๕} นางมณฑนา ศังฆะภุชณ์ , “เศรษฐกิจพอเพียง ...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ”, ออนไลน์,แหล่งที่มา : <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n๑๑๗๐๓๖๐๒๑๑.news>, เข้าถึง วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖} ดร. สุวิทย์ เมษินทรีย์, “เศรษฐกิจพอเพียง...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน”,ออนไลน์ ,แหล่งที่มา <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n๑๑๗๐๓๖๐๒๑๑.news>, เข้าถึงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗

๑.๑ การศึกษาของไทยนั้นควรเป็นการศึกษาตามบริบทของสังคมไทย

๑.๒ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกันหรือไม่เป็นคำถามที่ต้องศึกษา เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเน้นความสมดุลพร้อมรับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่สำคัญต้องให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจน

๑.๓ เศรษฐกิจพอเพียงคือเรื่องคุณธรรมชัดเจนมาก เพราะคนดีที่รู้จักให้แสดงให้เห็นถึงความพอ ดังนั้นหากพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจ ปัจจุบันที่เกิดปัญหาอยู่เพราะนำวิทยาการตะวันตกมาใช้แต่ไม่สอดคล้องกับภูมิสังคมไทยจึงทำให้เกิดปัญหา

๑.๔ การศึกษาไม่ใช่การค้า ครูต้องสอนให้เด็กเป็นคนเพราะครูที่เป็นครูจะสามารถสอนเศรษฐกิจพอเพียงได้ใช้ใจต่อใจ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเตรียมพร้อมที่จะนำเข้าสู่ระบบตลาด

นายชยาวุธ จันทร ผู้อำนวยการกองตรวจราชการและเรื่องราວร้องทุกข์ สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กล่าวว่า “ความสำคัญของการศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเริ่มต้นที่ครู ต้องเก่ง ดี และมีคุณภาพ ควรส่งเสริม ความพอประมาณ ความเสียสละ และส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนให้มากขึ้น ที่สำคัญภาคประชาชนควรเข้ามามี ส่วนร่วม โดยการสร้างความรู้สู่ชุมชน ด้วยการหาหมู่บ้านที่ดำเนินชีวิตพอเพียง มาศึกษาและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างชุมชนขึ้น”^{๒๗}

นางจรัมศรี เพ็ชรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนราชวินิตมัธยม กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียงนั้นช่วยให้สามารถอยู่ได้ทั้งในโลกและสังคม ครูต้องพยายามเข้าใจในตัวเด็ก และบูรณาการ ผสานภูมิสังคมไทยให้เกิดบนฐานของความเข้าใจ สิ่งเหล่านี้สามารถทำได้ง่ายหากนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกเข้าไปในทุกกิจกรรม ทั้งนี้ครูต้องเป็นผู้นำและ เป็นตัวอย่างบนฐานของความพอดีมีเหตุผล โดยที่สังคม และสิ่งแวดล้อมต้องให้โอกาส และ ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท นั้นสามารถทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับภูมิสังคมแต่ละ พื้นที่ได้ โดยเน้นการปฏิบัติการเชิงรุก เพื่อขยายผลไปยังพื้นที่ห่างไกลด้วย”^{๒๘}

นางศรีนิตย์ บุญทอง ที่ปรึกษาด้านการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) เสนอว่า วันนี้สังคมยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนดังนั้นจึงควรสร้างความเข้าใจให้เกิดในสังคมและครูเป็นกำลังสำคัญที่จะ ทำให้เรื่องดังกล่าวบรรลุผลได้ที่สำคัญอย่าทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแค่กระแสที่ไม่นานคนก็ลืม^{๒๙}

^{๒๗} ดร. ปรียานุช พิบูลสรารุณ , “เศรษฐกิจพอเพียง ...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ”, ออนไลน์,แหล่งที่มา : <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n๑๑๗๐๓๖๐๒๑๑.news>, เข้าถึง วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๒๘} นายชยาวุธ จันทร, “เศรษฐกิจพอเพียง...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ”,ออนไลน์,แหล่งที่มา <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n๑๑๗๐๓๖๐๒๑๑.news>, เข้าถึงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗

^{๒๙} นางจรัมศรี เพ็ชรกุล, “เศรษฐกิจพอเพียง...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน”,ออนไลน์,แหล่งที่มา <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n๑๑๗๐๓๖๐๒๑๑.news>, เข้าถึงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐} นางศรีนิตย์ บุญทอง, “เศรษฐกิจพอเพียง...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน”,ออนไลน์,แหล่งที่มา <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n๑๑๗๐๓๖๐๒๑๑.news>, เข้าถึงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗

นางกัญญา ฌีมา เชื่อมชิต ผู้อำนวยการโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี ได้ยกตัวอย่างการทำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะพบว่า เด็กนักเรียนสามารถเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม มีการแบ่งปัน รู้จักการให้ และความพอเพียง โดยที่สามารถนำความรู้ที่ได้จากโครงการนี้ไปเชื่อมโยงกับวิชาอื่น ๆ ได้ อ . กัญญา ฌีมา เสริมว่า กิจกรรมเช่นนี้ได้ก็จะเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการเข้าใจในนามธรรม^{๓๑}

ดังนั้น สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง คือการจัดการศึกษาที่เป็นกระบวนการกิจกรรมของสังคมและรัฐเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นสามารถแก้ปัญหาได้เป็นระบบโดยอาศัยเหตุผล ตามแนววิถีพุทธ คือ อริยสัจสี่ หรือแนวทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบทางเลือกที่เหมาะสมเป็นพื้นฐานหลักคิด นำไปสู่การ ปฏิบัติ ฟังฟังตนเองให้สอดคล้องกับสังคม สอดคล้องกับสมัยและสอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามโดยยึดหลักคุณธรรมสี่ประการ ประการแรกคือ การศึกษาสั่ง ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สองคือ การรู้จักข่มใจตนเองฝึกจิตตนเองให้ ประพฤติอยู่ในความสั่ง ความดีนั้น ประการที่สามคือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริตไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่คือ การรู้จักละวางความชั่วความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง วิธีการจัดการศึกษาพอเพียงเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั้น ต้องส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้มีความเข้าใจเกิดความคิดที่ถูกต้องเป็นคนมีปัญญา ส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรมจริยธรรม ความละเอียดรอบคอบความซื่อสัตย์สุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ความกตัญญูรู้คุณชาติบ้านเมืองแล ผู้ที่อุปการะตัวมา ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ความขยันหมั่นเพียรประกอบการทำงาน และส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกับการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพลอดุลยเดชฯ ทรงพระราชทานพระราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกับการศึกษาไว้ในหลายโอกาส ด้วยทรงเห็นว่า เยาวชนนั้นมีหน้าที่ที่ต้องศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ ให้ได้มากและลึกซึ้งที่สุด เพื่อให้สามารถนำความรู้ ความเข้าใจของตนไปพัฒนาบ้านเมืองในด้านต่างๆ อย่างถึงพร้อมด้วยคุณธรรมเมื่อเติบโตขึ้น จึงขอพระราชทานพระราโชวาทและพระราชดำรัสบางตอนมา

“การที่จะหาความสุขหรือความเรียบร้อยประจำวันนี้ สำคัญอยู่หลายทางและก็มีอยู่หลายอย่าง เช่น เรื่องการศึกษาของเยาวชน เรื่องการศึกษาวิทยาการทางโลก เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีความก้าวหน้าและสามารถที่จะมีชีวิตอยู่ ความรู้นี้หมายถึงทางวัตถุ เพราะว่าคนเราก็ต้องการที่จะมีวิชาความรู้เพื่อที่จะทำมาหากินเลี้ยงชีพตัวเองเป็นสำคัญ ในเวลาเดียวกันความรู้ทางวัตถุนั้นก็ต้องประสานด้วยความรู้ทางจิตใจ หมายถึง วิธีจะคุ้มกันป้องกันร่างกายของตัว คือ วัตถุต่อสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุต่อนามธรรมที่เป็นจิตใจ คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความกระหายอำนาจอัน

^{๓๑} นางกัญญา ฌีมา เชื่อมชิต, “เศรษฐกิจพอเพียง...จากปรัชญาสู่สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน”,ออนไลน์,แหล่งที่มา <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=๓๑๑๓๗๐๒๑๑.news>, เข้าถึงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗

เป็นสิ่งที่ยากจะควบคุม เราต้องสอนทั้งสองอย่าง สอนวิทยาการเพื่อให้ทำมาหาเลี้ยงชีพนี้หมายความว่ามีความรู้ทางวัตถุ และต้องรู้จักควบคุมจิตใจ ควบคุมสติของตัวให้สามารถใช้ความรู้ทางวัตถุนี้เพื่อประโยชน์ของตัวเอง ประโยชน์ของตัวเองนี้ก็อยู่ที่ประโยชน์ของสังคมด้วย ” พระบรมราชาวาทในโอกาสที่สถาบันและองค์การที่เกี่ยวกับศาสนา เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล และทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๑

“การที่จะอบรมสนับสนุนอนุชนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการศึกษานั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าการศึกษาและปลูกฝังความรู้จักเหตุผล ความรู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งจำเป็น ไม่น้อยกว่าการใช้วิชาการ เพราะการรู้จักพิจารณาให้เห็นเหตุเห็นผล ให้รู้จักจำแนกสิ่งผิดชอบชั่วดี ได้โดยกระจ่างแจ่มย่อมทำให้มองบุคคล มองสิ่งต่างๆ ได้ลึกลงไป จนเห็นความจริงในบุคคลและในสิ่งนั้นๆ เมื่อได้มองเห็นความจริงแล้วก็จะสามารถใช้ความรู้และวิชาการ ปฏิบัติงานทุกอย่างได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์แก่ตนแก่ผู้อื่นได้มากขึ้น ” พระบรมราชาวาท ในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๖

“การมีความรู้ความถนัดทางทฤษฎีประการเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ ผู้ที่ฉลาดสามารถแต่ในหลักวิชา โดยปรกติวิสัยจะได้แต่เพียง ชี้นำให้ผู้อื่นทำซึ่งเป็นภาระไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่อาจทำให้ผู้ใดเชื่อถือ หรือเชื่อฟังอย่างสนิทใจได้ เหตุด้วยไม่แน่ใจว่าผู้ชี้นำเองจะจริงหรือไม่ ทำได้จริงหรือไม่ ความสำเร็จทั้งสิ้นเกิดขึ้นได้เพราะการลงมือกระทำ ดังนั้นผู้ที่ชำนาญทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ จึงจัดว่ามีคุณสมบัติครบถ้วน และมีขีดความสามารถสูงเป็นที่เชื่อถือและวางใจได้ว่าจะดำเนินงานทั้งปวงอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถทำงานสั่งงานและสั่งคนได้อย่างถูกต้องแท้จริง ” พระบรมราชาวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๗

“วิธีที่จะทำให้คนเป็นคนดีนั้น ก็มีเช่นการศึกษา เมื่อก่อนนี้ด้านการศึกษาคนในเมืองไทยนี้ มีความรู้ การอ่านหนังสือ เขียนหนังสือเป็นมีมาก เปรียบเทียบกับประเทศอื่นค่อนข้างจะสูงคือมีการอ่านออกเขียนได้เปอร์เซ็นต์สูง แต่มาปัจจุบันนี้น้อยลง เพราะว่าคนเพิ่ม โรงเรียนหรือผู้ที่ทำหน้าที่สอนน้อยลง เปรียบเทียบกันอาจจะแย้งว่าสมัยนี้มีเทคโนโลยีสูง ทำให้สามารถที่จะทำกิจการโรงเรียน กิจการสั่งสอนแพร่ออกไปได้มากกว่า แต่ไม่มีอะไรแทนการอบรม ไม่มีอะไรแทนการบ่มนิสัย คือการสอนนี้มีแบ่งเป็นอบรม แล้วก็บ่มนิสัย แต่ถ้าไม่มีผู้ที่อบรม ไม่มี ผู้ที่บ่มนิสัย หรือผู้ที่อบรม นิสัยเป็นคนที่มีคุณภาพต่ำ ผู้ที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยย่อมคุณภาพต่ำเหมือนกันอาจจะยิ่งร้ายกว่า แม้จะมีเทคโนโลยี สูง เทคโนโลยีสูงขึ้น คนส่วนมากเดี๋ยวนี้ก็เข้าใจว่ามีโทรทัศน์ มีดาวเทียม มีเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ว่าเครื่องเหล่านี้หรือสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตดูรูปร่างทางเหมือนมีชีวิต แต่อาจจะไม่มีชีวิต มีสีก็มีสีได้ แต่ว่าไม่มีสัน คือสีสนั่นรวมแล้วมันครบถ้วน และยังไม่มีใครยังไม่มิจิตใจ อาจจะ使人ที่มีจิตใจอ่อนเปลี่ยนเป็นคนละคนก็ได้ แต่ว่าที่จะอบรมโดยใช้สื่อที่ก้าวหน้าที่มีเทคโนโลยีสูงนี้ยากที่สุด ที่จะอบรมบ่มนิสัยด้วยเครื่องเหล่านี้ฉะนั้นไม่มีอะไรแทนคนสอนคน ” พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๙

“การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียวคือการศึกษา การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาด้านวิชาการส่วนหนึ่ง กับการอบรมนิสัยให้เป็นผู้มีจิตใจดีใฝ่ดีใฝ่เจริญมีปกติละอายชั่ว กลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วนเพื่อให้บุคคลมีความรู้ไว้ใช้ประกอบการ และมีความดีไว้เกื้อหนุน การประพฤติปฏิบัติ ทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึงประสงค์” พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๐

จากพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กและเยาวชนกับการศึกษาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานในโอกาสต่างๆ ล้วนแล้วเป็นคำสอนที่มี ความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสิ้น ซึ่งนับเป็นความห่วงใย และ พระเมตตาที่พระองค์ทรงบอกกับเราคนไทยมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสำคัญของการศึกษาต่อชีวิต การศึกษาที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไปในทุก ก้าวกัน ทั้งทางด้านหลักวิชาการความรู้และหลักธรรมที่ต้องทำให้เกิดควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดความสมดุล และไม่เป็นปัญหาในอนาคตหรือเรียกว่ามีภูมิคุ้มกันในตัวที่ตนเอง

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ในการนำแนวพระราชดำริทางการศึกษาสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือในทุกภาคส่วน และหน่วยงานที่มีความสำคัญมาก ได้แก่ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้พยายามอย่างยิ่งในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสู่กระบวนการทางการศึกษา เพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความเข้าใจหลักการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ดังคำกล่าวที่ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการพัฒนาคน เป็นเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ การสอน ^{๓๒} ด้วยมีหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ

๑. เน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องความอยู่ดีมีสุขมากกว่าเรื่องความมั่งคั่ง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้และการใช้คุณธรรมนำความรู้

๒. เน้นการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการอนุเคราะห์แบ่งปัน มีศีลธรรม และใช้สติปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง

๓. เน้นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูก พูดให้ถูกและปฏิบัติให้ถูก เพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

ด้วยหลักแห่งการปฏิบัติที่เล็งเห็นผลที่ยั่งยืนในอนาคตได้ รัฐบาลได้ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีความตระหนักในการกิจที่สำคัญดังกล่าว และให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของ

^{๓๒} ชนธมา ศิวโมกษธรรม, “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, “บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับพระอัจฉริยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐, หน้า ๑๘๙-๑๙๐.

การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาประเทศ จึงจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียงเห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษาสีงแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน นำสู่วิถีชีวิตของประชาชน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ได้ตามแนวพระราชดำรัส และ นโยบายรัฐบาล รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้ประเทศชาติโดยรวมพัฒนาต่อไปอย่างเต็มศักยภาพ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เกิด การพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมไทยอย่างเป็นระบบ ด้วย การกำหนดนโยบายด้านการศึกษา โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการจัดการ การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างสมดุลและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เป้าหมาย

ระยะที่ ๑ ปี ๒๕๕๐

กำหนด ให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียน รู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต่ำกว่า จำนวน ๘๐ แห่ง

ระยะที่ ๒ ปี ๒๕๕๑-๒๕๕๒

พัฒนา และขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียน รู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัดเป็นจำนวน ๘๐๐ แห่ง

ระยะที่ ๓ ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔

พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

ยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อน

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
แนวทางการขับเคลื่อน

๑.๑ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษา

๑.๒ จัดทำแนวทางการจัดการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การเรียนรู้ทุกระดับการศึกษา โดยสอดแทรกสาระ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับโดยเริ่มให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคล และครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ

๑.๓ จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาบุคลากร

แนวทางการขับเคลื่อน

๒.๑ อบรมสัมมนาผู้บริหารการศึกษาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ ฝึกอบรมและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนและการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การขยายผลและพัฒนาเครือข่าย

แนวทางการขับเคลื่อน

๓.๑ ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วม โครงการ ๑:๑๐ แห่ง ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

๓.๒ ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และส่งเสริม สนับสนุน ประสาน การดำเนินงานของเครือข่าย

๓.๓ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

แนวทางการขับเคลื่อน

๔.๑ เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาโดยจัดทำสื่อรูปแบบต่างๆ

๔.๒ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล

แนวทางการขับเคลื่อน

ในการติดตามและประเมินผลเพื่อทราบการดำเนินงานด้านการจัดการเรียน รู้ การบริหารจัดการและการพัฒนาเครือข่าย โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

๕.๑ จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมิน ผลระดับกระทรวง ระดับภูมิภาค และระดับสถานศึกษา โดยให้คณะกรรมการมีหน้าที่ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานในภาพรวมระดับภูมิภาคและสถานศึกษา

๕.๒ กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล

๕.๓ ดำเนินการติดตามประเมินผลและรายงานผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

การติดตามประเมินผลได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จไว้ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

๒. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

๓. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๔. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น ให้ความสำคัญในการพัฒนาคน ซึ่งบุคคลที่มีส่วนที่สุดคือ ครู เพราะครูคือผู้ที่ทำการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้กับนักเรียน ซึ่งตัวครูเองต้องเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชนก่อน เมื่อครูเข้าใจและปฏิบัติตนได้แล้ว ครูต้องคิดหาหรือจัดกิจกรรมทั้งทางด้านวิชาการ หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สามารถถ่ายทอดหลักหรือแนวคิดแบบพอเพียงสู่นักเรียน และขยายไปสู่ครอบครัวและชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ และสุดท้ายคือเปลี่ยนความคิดลงสู่การปฏิบัติและลงมือจริง เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และเป็นประสบการณ์จริงของนักเรียน และทำให้เป็นกิจวัตรและเป็นวิถีคิดของนักเรียนในที่สุด

๒.๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล

๒.๑.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

กระทรวงศึกษาธิการ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓ มีผลให้ระบบการจัดการศึกษาของไทยต้องเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลายด้านสาระสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาเป็นประเด็นสำคัญ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๓๓}

“มาตรา ๓๗ การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา

ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา

ในกรณี ที่สถานศึกษาใดจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาการกำหนดให้สถานศึกษาแห่งนั้นอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาใด ให้ยึดระดับการศึกษาของสถานศึกษานั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกรณีที่เขตพื้นที่การศึกษาไม่อาจบริหารจัดการได้ตามวรรคหนึ่ง กระทรวงอาจจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้เพื่อเสริมการบริหารและการจัดการของเขตพื้นที่ศึกษาก็ได้

(๑) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาอารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ

(๒) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาดูงาน อัยยาศัย

(๓) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ

(๔) การจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคห้าของมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕

“ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสถานศึกษาเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าจะอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาใด ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยการศึกษา ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีระบบการบริหารและการจัดการศึกษาของทั้งสองระดับรวมอยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้

^{๓๓} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๓), พ.ศ. ๒๕๕๓, หน้า ๑-๒.

การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเกิดความไม่คล่องตัวและเกิดปัญหาการพัฒนาการศึกษาสมควรแยกเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการพัฒนาการศึกษาแก่นักเรียนในช่วงชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

๒.๒ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล

๒.๒.๑ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พงศ .๒๕๔๗ และพระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง (ฉบับที่ ๔) พ.ศ.๒๕๔๗ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๔๗ เป็นผลให้ระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูเปลี่ยนแปลงไป ระบบการบริหารงานตามกฎหมายใหม่นี้ เป็นระบบการกระจายอำนาจบริหารงานบุคคลให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยมีคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (อ.ก.ค.ศ.) ที่ คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ตั้งเป็นองค์กรรองรับการกระจายอำนาจ และมี ก .ค.ศ. เป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคล มีการกำหนดให้ตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นตำแหน่งที่มีวิทยฐานะ ซึ่งสามารถก้าวหน้าได้ถึงวิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษ มีบัญชีเงินเดือนของตนเอง ซึ่งถือเป็นมติใหม่ที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีบัญชีเงินเดือน เงินวิทยฐานะและมีเงินประจำตำแหน่งเป็นของตนเองทำให้สามารถกำหนดเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง ให้สอดคล้องและเหมาะสมซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามี ก ุณยพจน์ว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ หรือประโยชน์เกื้อกูลอื่น เพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีรายได้ที่เพียงพอ และเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพของตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.๒๕๔๗ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้^{๓๔}

มาตรา ๑๖ การประชุม ก.ค.ศ. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุมในการประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการทำหน้าที่แทน ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการหรือมี แต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมในการประชุม ถ้ามีเรื่องเกี่ยวกับตัวกรรมการผู้ใด โดยเฉพาะหรือมีกรณีเข้าข่ายกฎหมายกำหนดว่ากรรมการผู้นั้นมีส่วนได้เสียกรรมการผู้นั้นไม่มีสิทธิเข้าประชุม การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

^{๓๔} กระทรวงศึกษาธิการ ,พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ .ศ. ๒๕๔๗, หน้า ๒๗-๓๓.

มาตรา ๑๗ ก.ค.ศ. มีอำนาจตั้งอนุกรรมการวิสามัญ เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.ค.ศ. วิสามัญ” เพื่อทำ การใด ๆ แทน ก .ค.ศ. ทำหน้าที่เช่นเดียวกับคณะอนุกรรมการอื่นที่กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ได้

มาตรา ๑๘ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะเป็นกรรมการใน ก .ค.ศ. อนุกรรมการใน อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา และกรรมการอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ในขณะที่เดียวกันมิได้เว้นแต่การเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

มาตรา ๒๑ ให้มีคณะอนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำเขตพื้นที่การศึกษาเรียกโดยย่อว่า “อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา” โดยออกนามเขตพื้นที่ศึกษานั้น ๆ ประกอบด้วย

มาตรา ๒๕ ในส่วนราชการอื่นนอกจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ ก.ค.ศ. ตั้ง อ.ก.ค.ศ. เพื่อทำหน้าที่บริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในส่วนราชการนั้นทั้งนี้ การตั้ง การพ้นจากตำแหน่งและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามที่ ก .ค.ศ. กำหนด

การศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นไปตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ .ศ.๒๕๔๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๗ และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ .ศ.๒๕๔๗ ที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลได้กำหนดหน้าที่และหลักในการดำเนินการตามกระบวนการบริหารงานบุคคลเอาไว้จึงได้ยกมาตรากฎหมาย บางมาตราของกฎระเบียบในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามากล่าวอ้างไว้เพื่อให้ได้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานบุคคลในเขตพื้นที่การศึกษาขั้น พื้นฐานโดยเฉพาะในสถานศึกษาขั้น พื้นฐานระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต ๑

๒.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในหลายฉบับที่ผ่านมาจะมีจุดเน้นในการพัฒนาที่แตกต่างกันไป ตามภาวะของกระแสเศรษฐกิจโลก และสภาพสังคมในประเทศ แต่ละช่วงระยะเวลา ในหลายฉบับที่ผ่านมา เราเน้นในเรื่องของความเจริญ การแข่งขันในสังคมโลก เรามีโครงการมากมายที่เร่งรัดพัฒนา อย่างรวดเร็ว และแน่นอนว่าการเร่งพัฒนาในหลายเรื่องหลายประการที่ขาดการพิจารณาอย่างรอบด้าน และมองไกลไปในอนาคต กลับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาที่ทำให้เราต้องมาแก้ปัญหากันในภายหลัง โดยเฉพาะในเรื่องของความมั่นคงและยั่งยืนของเศรษฐกิจและสังคมในประเทศของเรา เราเจริญอย่า งมากในเรื่องวัตถุและเศรษฐกิจ แต่หากพิจารณาแล้วนั่นคือการเจริญแบบฐานลอย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งเป็นแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบันได้มีการกำหนดกรอบนโยบาย และทิศทางการพัฒนาประเทศไว้อย่างรอบด้าน เพื่อการพัฒนาประเทศที่เจริญอย่างมั่นคง และเพื่อสร้างสังคมแห่งคุณภาพสำหรับคนไทย และในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๐ นี้ได้มีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินกิจกรรมหลักของประเทศไทย ดังปรากฏในบทนำของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ที่เขียนไว้ว่า

“ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุน ทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ” ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก “คน” เป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุลทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและ “คุณธรรม” ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก “ความพอประมาณ ” ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ” ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น และสังคมที่สงบสันติสุข ขณะเดียวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”^{๓๕}

จากบทนำข้างต้นทำให้เห็นถึงความสำคัญของการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาประเทศ เพื่อหวังผลการพัฒนา ที่ยั่งยืน และสิ่งที่มี การให้ความสำคัญอย่างมากและเป็นหัวใจหลักของแผนพัฒนา ฯ คือ การพัฒนาคน ซึ่งก็หมายถึงว่า การพัฒนาคนจะต้องเป็นไปอย่างมีกระบวนการและอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้คนที่ ดี เก่ง มีความสุข แนวทางที่ใช้ในการพัฒนาคนที่สำคัญ ๓ แนวทางคือ^{๓๖}

๑. การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งเตรียม เด็กและเยาวชนทั้ง ด้านจิตใจ ทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงาน และเร่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและการ จัดการองค์ความรู้โดย

(๑) การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมี จิตสำนึกสาธารณะ โดยผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมกัน พัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม และปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม

(๒) การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และ ศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ โดยพัฒนาเด็กเริ่มตั้งแต่ใน

^{๓๕} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐**, กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๔๙), หน้า ๔๗.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒-๕๘.

กรรมมารดาจนกระทั่งเกิดให้เติบโตตามวัยอย่างเหมาะสมและพร้อมเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้ หลากหลายสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ อาชีวศึกษา

(๓) พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ โดยเพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานและจัดระบบการเรียนรู้ใน การประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับพื้นฐานสู่ระดับวิชาชีพ โดยเพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงานและจัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถและทักษะ

๒. การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โดยมุ่งสร้างความมั่นคงด้านอาหารและการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน

(๑) การพัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจรที่มุ่งการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ พัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพการเฝ้าระวังและการจัดการกับโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำที่ทันสถานการณ์

(๒) พลิกฟื้นแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตโดยเฉพาะคนยากจนและด้อยโอกาส ส่งเสริมการบริโภคที่ปลอดภัย ใช้สมุนไพร ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดี โดยส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ที่มีอยู่และองค์ความรู้ใหม่มาพัฒนาให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ สร้างและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ แทนการใช้สารเคมี รวมทั้งผสมผสานเทคโนโลยีสะอาดในการทำเกษตรกรรม

(๓) สนับสนุนให้คนไทยลด ละ เลิกพฤติกรรมสุ่มเสี่ยงทางสุขภาพ ควบคู่กับการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย รู้จัก การป้องกันโรคเบื้องต้น มีพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสม ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เล่นกีฬา ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสริมสร้างความร่วมมือของครอบครัว และชุมชนในการสร้างสุขภาพที่ดีและพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เหมาะสมกับสุขภาพมากขึ้น

(๔) พัฒนาการแพทย์ทางเลือก และการแพทย์แผนไทย ที่มุ่งการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจ จัดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนา และพัฒนาบุคลากรที่สามารถผสมผสานการแพทย์ แผนไทย /ทางเลือกกับการแพทย์สมัยใหม่

๓. การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมทั้งมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เกิดความสงบสุขในสังคม

(๑) เสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษา สืบทอดวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป โดยเสริมสร้างพ่อแม่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ปลอดภัยและมั่นคงภายใน ครอบครัว ส่งเสริมให้ครอบครัวนำความรู้ที่เป็นทักษะใน

การดำรงชีวิตมาอบรม กลุ่มেলা ชี้นะบุตรหลาน เร่งขยายพื้นที่สารสนเทศและพื้นที่สาธารณะให้เด็กและเยาวชน

(๒) ให้ทุกคนได้รับหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายประเภทอย่างทั่วถึง สามารถป้องกันและ บรรเทาความเสี่ยงที่เผชิญได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้และการดำรงชีวิตให้มีความมั่นคง โดยสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุน ขยายการคุ้มครองทางสังคมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งเสริมการออมระดับครัวเรือน

(๓) ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่ายุและสงบสุข บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขและได้รับ การคุ้มครองสิทธิต่างๆ อย่างเป็นธรรม โดยเสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งส่งเสริมการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก เสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง

จากแนวทางพัฒนาข้างต้น เราจะเห็นว่าการพัฒนาคนนั้นเริ่มต้นตั้งแต่ แรกเกิด จวบกระทั่งช่วงวัยชรา การพัฒนาคนที่จะได้ผลตามที่คาดหวังนั้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา และสร้างสรรค์เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีความสุขได้

๒.๔ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กำหนดจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก

จากความสำคัญของข้อความข้างบนดังกล่าว เราจะเห็นว่ามีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนใน สังคมไทยให้ มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน^{๓๗}

๒.๕ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้

ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้

การจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ในการนำหลักสูตร และเนื้อหาความรู้ลงสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึง

^{๓๗} เรืองเดียวกัน, หน้า ๕๓-๕๕.

ประสงค์ตามที่กำหนด โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด^{๓๘} ซึ่งการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนจะต้องคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มีการจัดการเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมจริง จนสามารถค้นพบข้อความรู้ และวิธีการปฏิบัติด้วยตนเอง จนเกิดเป็นทักษะที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้จริง

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่หลากหลาย ตามความสนใจและความแตกต่างของบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพจริงจนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองทำให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

หลักการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้

นักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอหลักการจัดการเรียนรู้ไว้หลายประการมีทั้งสอดคล้องกัน และแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้สามารถนำรายละเอียดดังกล่าวมาสังเคราะห์ เป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ไว้ ดังนี้

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ^{๓๙} ได้เสนอหลักการ จัด การเรียนรู้ไว้ ดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้เรียน(Learners' Needs and Interest) เพื่อสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

๒. การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนของผู้เรียน(Facilitator) เพื่อคอยช่วยเหลือแนะนำออกแบบกิจกรรมและแก้ไขข้อผิดพลาด ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง

๓. การส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomy) เพื่อสามารถนำความรู้ และทักษะที่เกิดขึ้นจากวิธีการเรียนรู้ของตนเองไปใช้แก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริงได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

๔. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อให้การเรียนรู้เกิดจากบทบาทของผู้เรียนเอง ตั้งแต่มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มกำลังความสามารถ

๕. การส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง (Construction) เพื่อได้ข้อความรู้ที่เกิดจากการแสวงหาหรือปฏิบัติจนเข้าใจ จดจำได้ รู้จริงและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ (Cooperation and Interaction) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสพูดคุยปฏิบัติแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับครูในแง่มุมต่างๆ ทำให้มีความรู้และประสบการณ์กว้างขึ้นและสอดคล้องกับลักษณะทางสังคมของมนุษย์

^{๓๘} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช, ๒๕๕๑, (กรุงเทพฯ : คุรุสภา ลาตพรวัว, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

^{๓๙} ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ของ ครูมีอาชีพ, (กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒-๑๓.

๗. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง (Self Evaluation) เพื่อเข้าใจตนเองเกี่ยวกับข้อดีและข้อจำกัดและพัฒนาการของตนเอง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเอง

๘. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ค้นพบไปใช้ (Application) เพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบประสิทธิภาพของข้อความรู้ที่ได้มาด้วยตนเอง กับการนำไปใช้ในชี วิตจริงทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นแรงเสริมให้อยากเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงจะมีความคงทนสูงสุดตามทฤษฎีกรวยประสบการณ์ (Corn of Experience)

ทิศนา ขัมมณี^{๔๐} ได้เสนอหลักการจัดการเรียน การสอนไว้ ดังนี้

๑. แบบเน้นตัวผู้เรียน

๑.๑ การจัดการเรียนการสอนตามเอกัตภาพ (Individualized Instruction)

๑.๒ การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning)

๒. แบบเน้นความรู้ความสามารถ

๒.๑ การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning)

๒.๒ การจัดการเรียนการสอนแบบรับประกันผล (Verification Teaching)

๒.๓ การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept-Based Instruction)

๓. แบบเน้นประสบการณ์

๓.๑ การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)

๓.๒ การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม (Service Learning)

๓.๓ การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

๔. แบบเน้นปัญหา

๔.๑ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Instruction)

๔.๒ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก (Project-Based Instruction)

๕. แบบเน้นทักษะกระบวนการ

๕.๑ การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นกระบวนการสืบสอบ (Inquiry-Based Instruction)

๕.๒ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการคิด (Thinking Process-Oriented Instruction)

๕.๓ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process-Oriented Instruction)

๕.๔ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการวิจัย (Research-Based Instruction)

๕.๕ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning Process Instruction)

^{๔๐} ทิศนา ขัมมณี , ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ , (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๐-๑๑๒.

๖. แบบเน้นบูรณาการ

จากหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่นำเสนอมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประสบการณ์และปัญหา พบความรู้ด้วยตนเองจนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้

ปัจจุบันหลักการ แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้เป็นสิ่งที่เป็นมา ซึ่งได้รวบรวมลักษณะการจัดการเรียนการสอนไว้ดังต่อไปนี้

วัฒนาพร ระเบียบทุกซ์^{๔๑} ได้เสนอหลักการการจัดการเรียนรู้ ควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของครูคือ ผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นแหล่งความรู้ (Resource Person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบ ตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกและจะเริ่มต้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้า รับผิดชอบการเรียนรู้ตลอดจนประเมินผล การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

๒. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิมและความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับ “สิ่งที่สอน (เนื้อหา) และวิธีที่ใช้สอน (เทคนิคการสอน)”

๓. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้รับความสนุกสนานจากการเรียนหากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนๆ ได้ค้นพบคำถามและคำตอบใหม่ๆ สิ่งใหม่ๆ และความสามารถในเรื่องใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยกัน

๔. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มจะช่วยส่งเสริมความเจริญงอกงามการพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงานและการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคล สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

๕. ครู คือ ผู้อำนวยการความสะดวกและเป็นแหล่งความรู้ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะต้องมีความสามารถจะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียน และสามารถค้นคว้าหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียนไม่ว่าจะเป็น ความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติและการฝึกฝนโดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้นั้นก็

๖. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตัวเองในแงุ่มที่แตกต่างจากเดิมการจัดการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนในแงุ่มที่แตกต่างออกไปผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเอง และควบคุม

^{๔๑} วัฒนาพร ระเบียบทุกซ์ , การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง , (กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน , ๒๕๔๓), หน้า ๖-๗.

ตนเองได้มากขึ้น สามารถทำในสิ่งที่อยากทำมีคุณภาพมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ต่างๆ มากขึ้น

๗. การศึกษา คือ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลายๆ ด้านพร้อมกันไป การเรียนรู้ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลายๆ ด้าน คุณลักษณะ ด้านความรู้ความคิด ด้านการปฏิบัติและด้านอารมณ์ ความรู้สึก จะได้รับการพัฒนาพร้อมๆ กัน

ฉะนั้น ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ จึงเป็น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนพัฒนาความรู้ความสามารถก่อให้เกิดประสบการณ์ มีทักษะในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

การปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กด้วยกิจกรรมการสอนตามหลักสูตรการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย

สภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ถือเป็นบทเรียนสำหรับคนไทยที่มุ่งทำการใหญ่ โดยขาดพื้นฐานที่มั่นคงเพียงพอ ความเจริญเติบโตที่ยั่งยืนถาวรได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานที่มั่นคง แม้ประเทศไทยจะประสบปัญหาวิกฤตเพียงใด แต่ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีสายพระเนตรที่กว้างไกล แนวพระราชดำริของพระองค์เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้พระราชทานให้แก่เกษตรกรและพสกนิกรทั้งหลายกำลังจะช่วยพลิกฟื้นประเทศไทยให้กลับคืนสู่สภาพที่ดี หากประชาชนชาวไทยจะสำนึกและตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้มีความนิยมในสิ่งที่ถูกต้อง

ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ^{๔๒} กล่าวว่าตัวบ่งชี้ของ การจัดการเรียนรู้มีทั้งตัวบ่งชี้ผู้เรียนและตัวบ่งชี้ ของครูผู้สอนซึ่งเป็นแบบสำรวจเพื่อสะดวกต่อ การนำไปตรวจสอบลักษณะของการจัดการเรียนรู้มี ดังนี้ คือ

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

๑. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

๒. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

๓. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

๔. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียน ได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

๕. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด

๖. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จ ากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน

๗. ครูใช้สื่อการสอนที่ฝึกการคิดการแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้

๘. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง

๙. ครูฝึกฝนปณิธานมารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

^{๔๒} ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, ผู้เรียนเป็นสำคัญและการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ของ ครูมีออาชิพ, (กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖-๑๘.

๑๐. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

๑. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง

๓. ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

๔. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการตลอดจนได้แสดงออกอย่าง

ชัดเจนและมีเหตุผล

๕. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วย

ช่วยกัน

๖. ผู้เรียนได้ฝึกค้นรวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

๗. ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

อย่างมีความสุข

๘. ผู้เรียนฝึกให้ตนเองมีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน

๙. ผู้เรียนฝึกประเมินปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่าง

ต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

๑. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการที่ผสมผสานภูมิปัญญาไทยและความรู้สากล

๒. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการ

เรียนรู้เต็มศักยภาพ

๓. ครูเข้าใจและเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่าง

ทั่วถึง

๔. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

๕. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง

๖. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับและ

ปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน

๗. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและค้นพบความรู้

๘. ครูใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริงโดยร่วมมือ

กับชุมชน

๙. ครูปลูกฝังระเบียบวินัยค่านิยม คุณธรรมตามวิถีวัฒนธรรมไทย

๑๐. ครูประเมินตนเองอยู่เสมอ ตลอดจนสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียน

อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

๑. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี

๒. นักเรียนฝึกปฏิบัติและทำกิจกรรมหลากหลายจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตน

๓. นักเรียนเห็นแบบอย่างที่ดี และฝึกเผชิญสถานการณ์จนเกิดจิตสำนึกและคุณธรรม

๔. นักเรียนฝึกคิดหลายวิธี สร้างสรรค์จินตนาการและแสดงออกได้ อย่างชัดเจนมีเหตุผล

๕. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ทดลองวิธีการแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

๖. นักเรียนได้ฝึกค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้จากแหล่งวิทยาการในโรงเรียนและชุมชน

๗. นักเรียนสนใจใฝ่รู้ มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมีความสุข

๘. นักเรียนมีระเบียบวินัย และรับผิดชอบในการทำงานจนสำเร็จ

๙. นักเรียนฝึกประเมินผลงาน ฝึกประเมินและปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น

สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ สามารถวัดได้ ๒ รูปแบบคือ รูปแบบที่ ๑ วัดได้จากผลการเรียนของผู้เรียน รูปแบบที่ ๒ วัดได้จากผลการสอนของครู

๒.๖ แนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมาย

เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่างๆ มากกว่า ๑ วิชาขึ้นไปที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันนำมาผสมผสานเข้าด้วยกัน สามารถเชื่อมโยงความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรู้ในเรื่อนั้นอย่างลึกซึ้ง โดยการใช้เทคนิคหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของความรู้และเนื้อหา หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และในการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์รวมของแต่ละรายวิชาและเน้นที่การสร้างความรู้มากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุดในความรู้อย่าง ๓ ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย การบูรณาการความรู้นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะในยุคที่มีความรู้ ข้อมูลข่าวสารมากมายเช่นในยุคปัจจุบันนี้

หลักการสำคัญที่ต้องคำนึงในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning Management)

บุรชัย ศิริมหาสาคร^{๔๓} ได้เสนอแนะหลักการสำคัญ ที่ต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้

(๑) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

(๒) การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยการส่งเสริม ให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่างๆ หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียน มีโอกาสได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ อย่างแท้จริงด้วยตนเอง

(๓) จัดประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้จาก สิ่งที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่ายตรงกับความเป็นจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล และส่งเสริมให้มีโอกาสได้ปฏิบัติจริงจนเกิดความสามารถและทักษะที่ติดเป็นนิสัย

^{๔๓} บุรชัย ศิริมหาสาคร, แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

(๔) จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ สึกกล้าคิด กล้าทำ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาส ที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อสาธารณชน หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อสร้างเสริมความมั่นใจให้เกิดในตัวผู้เรียน

(๕) เน้นการปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถ จำแนกแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ สามารถจัด ความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ปัญหาได้ด้วยปัญญาและสามัคคี

ประเภทของการบูรณาการการสอน

บุรชัย ศิริมหาสาคร^{๔๔} ได้แบ่งประเภทของการบูรณาการการสอนกับหลักสูตรไว้ ดังนี้

แบบที่ ๑ แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยกำหนดหัวข้อขึ้นมา แล้วนำ ความรู้จากวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวข้อเรื่องนั้น บางครั้งเรียก บูรณาการแบบนี้ว่า สห วิทยาการแบบมีหัวข้อ หรือสหวิทยาการแบบการประยุกต์ใช้

แบบที่ ๒ แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่จะนำมาบูรณาการ ไปสอดแทรกในวิชาต่างๆ บางครั้งเรียกการบูรณาการแบบนี้ว่าการบูรณาการแบบเน้นเนื้อหา

หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Learning Integration) อาจจัดได้ ๒ ลักษณะ คือ

๑. การบูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary) เป็นการบูรณาการที่เกิดขึ้นภายใน ขอบเขตของเนื้อหาเดียวกัน วิชาที่ใช้หลักการบูรณาการภายในวิชาเดียวกันมากที่สุด คือ วิชาภาษา หรือกระบวนการทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยการฟัง การพูด การอ่าน และ การเขียน เนื่องจากมีความ เกี่ยวพันกันหลายแบบ นอกจากวิชาภาษาแล้ว วิชาสังคม ศี กษา วิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ ก็ใช้ หลักการเชื่อมโยงภายในวิชาได้

๒. การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary) เป็นการเชื่อมโยงหรือรวมศาสตร์ ต่างๆ ตั้งแต่ ๒ สาขาวิชาขึ้นไปภายในหัวเรื่อง (Theme) เดียวกัน เป็นการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความ เข้าใจและทักษะในศาสตร์ หรือความรู้ในวิชาต่างๆ มากกว่า ๑ วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหา หรือการ แสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การเชื่อมโยงความรู้และทักษะระหว่างวิชาต่างๆ จะ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงผิวเผินและมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง ๒ ลักษณะนั้น สามารถจัดเป็นรูปแบบของการบูรณา การ (Models of Integration) ได้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. บูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion Instruction) ครูผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรก เนื้อหาของวิชาอื่นๆ เข้าในการเรียนการสอนของตน เป็นการสอนตามแผนก การสอนและประเมินผล โดยครูคนเดียว วิธีนี้ถึงแม้ผู้เรียนจะเรียนจากครูคนเดียว แต่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง วิชาได้

๒. บูรณาการแบบขนาน (Parallel Instruction) ครูตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปสอนต่างวิชา กัน ต่างคนต่างสอน แต่ต้องวางแผนเพื่อสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง /ความคิด รวบยอด /ปัญหา เดียวกัน ระบุสิ่งที่ทำร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันว่าจะสอนหัวเรื่อง/ความคิดรวบยอดและปัญหานี้ๆ

^{๔๔} บุรชัย ศิริมหาสาคร แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หน้า ๙๗.

อย่างไร ในวิชาของแต่ละคน ใครควรสอนก่อน- หลัง งานหรือการบ้านที่มอบหมายให้ผู้เรียนทำจะแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา แต่ทั้งหมดจะต้องมีหัวเรื่อง/ความคิด รวบรวม/ปัญหาร่วมกัน การสอนแต่ละวิชาจะเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างวิชา

๓. บูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้คล้ายกับบูรณาการแบบขนาน กล่าวคือ ครูตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปสอนต่างวิชากัน มาวางแผนเพื่อสอนร่วมกัน โดยกำหนดว่าจะสอนหัวเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างแยกกันสอนตามแผนการสอนของตน แต่มอบหมายให้ผู้เรียนทำงานหรือโครงการร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเชื่อมโยงความรู้สาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันจนสร้างชิ้นงานได้ ครูแต่ละวิชา กำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลชิ้นงานของผู้เรียนในส่วนวิชาที่ตนสอน

๔. บูรณาการแบบข้ามวิชา หรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) ครูที่สอนวิชาต่างๆ ร่วมกันวางแผน ปรัชญาหรือ กำหนดหัวเรื่อง /ความคิดรวบยอด /ปัญหาเดียวกัน จัดทำแผนการสอนร่วมกัน แล้วร่วมกันสอนเป็นคณะ (Team) โดยดำเนินการสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน มอบหมายงาน/โครงการให้นักเรียนทำร่วมกัน ครูทุกวิชาร่วมกันกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินผลชิ้นงานของผู้เรียนร่วมกัน

ขั้นตอนและวิธีการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งการบูรณาการภายในวิชาและบูรณาการระหว่างวิชา มีหลักการเช่นเดียวกัน โดยมีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

๑. การวางแผนและการประเมินผลการสอนแบบบูรณาการ

ขั้นที่ ๑ วิเคราะห์หลักสูตรและเลือกหัวเรื่อง (Theme)

- ระดมพลังสมองของครู/ผู้เรียน
- กำหนดโครงการสอนให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต
- การศึกษาเอกสารต่างๆ
- กำหนดหัวข้อเรื่อง (Topic) ให้แคบลง (หาความสัมพันธ์ของความรู้ ในวิชาต่างๆ)

ขั้นที่ ๒ การพัฒนาหัวเรื่อง

- กำหนดเวลาในการสอนให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงปฏิทินปฏิบัติงานของโรงเรียน
- กำหนดวัตถุประสงค์ โดยระบุความรู้ด้วยความสามารถที่ต้องการจะให้เกิดแก่ผู้เรียน
- สร้างวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเชื่อมโยง
- ให้ผู้เรียนคาดการณ์ถึงความสำเร็จขั้นต้น

ขั้นที่ ๓ แหล่งข้อมูล

- กำหนดแหล่งข้อมูลเพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการได้
- ตัวอย่างแหล่งข้อมูล
- สมาชิกในกลุ่ม
- ผู้ปกครอง
- การออกไปสำรวจ
- การบริการชุมชน
- การพัฒนาสื่อในเชิงพาณิชย์

- เทคโนโลยี
- ผู้สอนจากแหล่งอื่น ๆ
- ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ผู้ให้คำปรึกษา
- แหล่งข้อมูลท้องถิ่น

ขั้นที่ ๔ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

- สร้างกิจกรรมข้ามวิชาในหลักสูตร
- การติดต่อกับแหล่งข้อมูล
- ข้อเสนอในการพิจารณากิจกรรม
- การกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน
- การใช้ประโยค ๒-๓ ประโยค เพื่อให้เห็นภาพรวม
- การกำหนดสื่อการเรียนการสอน
- การตัดสินใจดำเนินการเรียนการสอน
- เตรียมสื่อเพื่อจัดกิจกรรม
- ออกแบบวิธีการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์
- การตัดสินใจทำงานร่วมกันเป็นทีมของครูในการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ ๕ การสร้างกิจกรรม

- ให้ความต่อเนื่องกับการพัฒนากิจกรรม
- สามารถเปลี่ยนแปลงและแก้ไขให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
- ดำเนินการตามวัตถุประสงค์โดยตลอดบทเรียน (Unit)
- ผู้สอนต้องพบกันเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า และกำกับการดำเนิน

กิจกรรม

ขั้นที่ ๖ การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน

- ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้
- ครูสามารถกำกับความก้าวหน้าของผู้เรียนโดยตลอด
- ครูสามารถนำการวัดผลแบบหลากหลายมาใช้ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน

ขั้นที่ ๗ การประเมินผลกิจกรรม

- ผู้เรียนสามารถประเมินผลกิจกรรมโดยรวม เช่น
- มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- ทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นก็สามารถให้คำแนะนำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรม
- ครูสามารถบอกจุดอ่อนจุดเด่นของกิจกรรม
- ครูจะต้องจัดบันทึกความเปลี่ยนแปลงกิจกรรม เพื่อที่ปรับปรุงและแก้ไขภายหลัง

ขั้นที่ ๘ การเปลี่ยนแปลงข้อมูลกิจกรรมเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ การสอนต่อไป

๑. วิธีดำเนินการ

ในการเตรียมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะสอนบูรณาการตามรูปแบบใด จะสอนสอดแทรกวิชาต่างๆ ด้วยตนเอง หรือจะวางแผนเพื่อสอนบูรณาการกับคนอื่นๆ หากจะสอนบูรณาการกับผู้สอนวิชาอื่นก็ต้องประชุมวางแผนดำเนินการร่วมกัน ตกลง

กันว่าจะใช้วิชาใดเป็นแกน วิชาอื่นที่จะร่วมบูรณาการต้องวิเคราะห์สาระเนื้อหาจากหลักสูตรว่าจะมีเรื่องใดที่จะบูรณาการกับวิชาที่เป็นแกนได้บ้าง จึงวางแผนดำเนินการร่วมกันต่อไป

๒. วิธีดำเนินการเพื่อจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่นิยมจัดกระทำ มีดังต่อไปนี้

๒.๑ จัดทำแผนผังการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้

การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏ ในหลักสูตร / คำอธิบายรายวิชา ซึ่งเนื้อหาเหล่านั้นไม่มีรายละเอียดให้ ทั้งนี้เพราะต้องการให้ครูผู้สอนยืดหยุ่นและปรับให้เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันและต้องเป็นเรื่องที่มีคุณธรรม จริยธรรม

การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอน- ผู้เรียนมองเห็นภาพรวม และเค้าโครงของความคิดและเข้าถึงข้อสรุปที่สามารถนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้

๒.๒ จัดทำแผนผังการวิเคราะห์ประเด็นของการเรียนรู้

การวิเคราะห์ประเด็นของการเรียนรู้เป็นการนำเรื่องจาก การวิเคราะห์เนื้อหา สาระมากำหนดหัวเรื่อง (Theme) เพื่อทำแผนการจัดกิจกรรมต่อไป การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะช่วยให้ผู้สอน-ผู้เรียน สร้างความคิดได้กระจ่างชัดเจนน่าขึ้นใน เรื่องนั้นๆ

๒.๓ จัดทำแผนผังการวางแผนการจัดกิจกรรมบูรณาการ

ในขั้นตอนนี้ เป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (อย่างย่อๆ) ให้บูรณาการกับวิชาอื่นๆ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ร่วมกัน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีวิธีการจัดได้หลากหลายรูปแบบและหลายวิธีการ เช่น

- ความคิดรวบยอด (Concept Attainment Model)
- แบบสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping)
- แบบใช้กรณีศึกษา (Case Studies)
- แบบตั้งคำถาม (Questioning)
- ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center)
- ชุดการสอน (Instruction Package)
- โครงการ (Project)
- การค้นพบ (Discovery)
- แบบแก้ปัญหา (Problem Solving)
- กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Process)
- แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation Model)
- การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)
- บทบาทสมมติ (Role-Play)
- เฝ้ายานสถานการณ์
- บทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Instruction)

- คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction)
- การทดลอง (Experimental)
- ใช้เกม (Educational Game)
- ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Self Directed Learning)
- ทัศนศึกษานอกสถานที่ (Field Trip)
- การเรียนการสอนแบบ Storyline Method

ข้อดีของการสอนแบบบูรณาการ

๑. ช่วยให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์ประกอบรวม / ภาพรวมมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและลด ความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในแต่ละวิชา

๒. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ คุณธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนอย่างไม่จำกัด เพราะผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถนำความรู้ที่ได้ ไปใช้ในชีวิตจริงได้ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๓. ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดย ส่งเสริมกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๔. ส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย รู้จัก การเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น โดยคำนึงถึงความคิดเห็นและผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

กล่าวโดยสรุป ป การบูรณาการ คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในสาขาวิชา หรือศาสตร์ในแขนงต่างๆ โดยมีได้จำกัดอยู่เฉพาะเนื้อหาหรือวิชาใดวิชาหนึ่งเพียงอย่างเดียว และมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวาง สอดคล้องกับสภาพการณ์ สิ่งแวดล้อม มองเห็นผลกระทบที่เชื่อมโยงกัน จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

๒.๗ แนวคิดสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกิดทักษะได้อย่างรวดเร็ว สื่อการสอนมีหลายชนิดในยุคปัจจุบันสามารถเลือกหาให้เหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน

บุรชัย ศิริมหาสาคร^{๔๕} ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอน คือ ตัวกลางที่ช่วยนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน ทำให้การเรียน การสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ แต่เดิมใช้คำว่าอุปกรณ์การสอน ซึ่งมีความหมายแคบกว่าคำว่าสื่อการเรียนการสอน เพราะหมายถึง วัตถุสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ หรือตัวบุคคลเท่านั้น และมีการจำแนกประเภทของสื่อการเรียนการสอนเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

^{๔๕} บุรชัย ศิริมหาสาคร, แผนการจัดประสบการณ์ก่อนประถมศึกษาแบบบูรณาการที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพฯ : บั๊ค พอยท์, ๒๕๕๕), หน้า ๖๒-๖๓.

๑. สื่อที่เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ (Hardware) เช่น เครื่องฉายสไลด์ โทรทัศน์ เป็นต้น สื่อประเภทนี้ ต้องอาศัยความรู้ในแบบต่างๆ มาป้อนผ่านเครื่องมือไปสู่ผู้เรียน

๒. สื่อที่เป็นวัสดุ (Software) เป็นวัสดุสิ้นเปลืองที่ใช้แล้วหมดไป เช่น फिल्मสไลด์ รูปภาพ ลูกโลกจำลอง เป็นต้น

๓. สื่อที่เป็นเทคนิคหรือวิธีการ สอนแบบต่างๆ (Techniques or Method) ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ที่ครูและผู้เรียนร่วมกันจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น บทบาทสมมติ เกมการศึกษากรณีตัวอย่าง เป็นต้น วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็จัดเป็นสื่อประเภทนี้

จากการศึกษาวิจัยพบว่า สื่อประเภทต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีในระดับที่แตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ ประสิทธิภาพของสื่อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

พฤติกรรมการเรียนรู้จากสื่อของผู้เรียน	ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน
ได้อ่าน	ร้อยละ ๑๐
ได้ยิน	ร้อยละ ๒๐
ได้เห็น	ร้อยละ ๓๐
ได้เห็นและได้ยิน	ร้อยละ ๕๐
ได้พูด	ร้อยละ ๗๐
ได้พูดและได้ทำ	ร้อยละ ๙๐

ที่มา : วัฒนาพร ระงับทุกข์ ^{๔๖}

พิชญ พงศรี ^{๔๗} ได้ให้ความสำคัญของสื่อการสอน การใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนมีความสำคัญ ๗ ประการ ดังนี้

๑. ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ถ้าผู้สอนเลือกพัฒนาหรือผลิตสื่อที่นำมาพัฒนาหรือแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้

๒. ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น สื่อเป็นตัวเสริมในการเรียนการสอนเปรียบเสมือนทางลัดในการเดินทางที่ทำให้ถึงจุดหมายได้เร็วขึ้น

๓. ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนอย่างเป็นรูปธรรม สื่อทำให้เห็นสภาพการณ์จริงหรือใกล้เคียงกับของจริงทำให้ผู้เรียนเข้าใจลึกซึ้งอย่างเป็นรูปธรรมได้

^{๔๖} วัฒนาพร ระงับทุกข์, การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน, ๒๕๔๓), หน้า ๔๔.

^{๔๗} พิชญ พงศรี, การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : เทียมฟ้า การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๒-๕๓.

๔. บรรยากาศการเรียนการสอนสนุกสนาน การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีโอกาสนำปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนด้วยกันมากขึ้น ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนสนุกสนานกว่าการเรียนปกติ

๕. ทำให้บทเรียนน่าสนใจสื่อสามารถกระตุ้นความสนใจและเป็นแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนส่งผลให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนมากขึ้น

๖. ลดเวลาในการสอนเมื่อผู้เรียนสามารถเข้าใจในบทเรียนการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ก็ จะลดเวลาในการสอนไปโดยปริยาย

๗. ประหยัดค่าใช้จ่ายเมื่อผู้เรียนเข้าใจและพัฒนาการสอนได้ตามจุดประสงค์ในเวลาอันรวดเร็ว ก็ถือว่ามีประสิทธิภาพหรือประหยัดและถ้าคำนึงถึงผลที่ได้แล้วก็ถือว่ามีความสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพอีกด้วย

นิพนธ์ สุขปรีดี^{๔๘} กล่าวว่า การเลือกสื่อเป็นสิ่งสำคัญ ในระบบการสื่อสาร เพราะการสื่อสารจะประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสื่อที่ใช้ในระบบการสื่อสาร โดยทั่วไปมีเกณฑ์ในการเลือกสื่อดังนี้

๑. การเลือกสื่อที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในรูปแบบพฤติกรรม ซึ่งครอบคลุมลักษณะพฤติกรรมทั้ง ๓ ประเภท คือ พุทธิพิสัย (Cognitive) ทักษะพิสัย (Psychomotor) และจิตพิสัย (Affective) ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายของการสื่อสารต่างกันย่อมให้ประสบการณ์การรับสารที่ต่างกัน การเลือกสื่อ ในการสื่อสารจึงต้องให้สอดคล้องกับจุดหมายดังกล่าว โดยพยายามเลือกสื่อที่ส่งเสริมให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วมการสื่อสารอย่างจริงจัง และใช้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้เขาได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขั้นสุดท้ายไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

๒. เลือกสื่อที่สอดคล้องกับลักษณะการตอบสนอง ของและพฤติกรรม ขั้นสุดท้ายของผู้รับสารที่คาดหวังจะเกิดขึ้น พฤติกรรมของผู้รับสารจะเกิดขึ้นได้ถ้าผู้รับสารมีความพึงพอใจในกิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับความพึงพอใจ ย่อมก่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเลือกสื่อจึงควรเลือกสื่อที่จะช่วยให้ผู้รับ สารเกิดความสนใจ มีการตอบสนองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง

๓. เลือกสื่อที่พอจะหาได้และอำนวยความสะดวกในการใช้ การเลือกสื่อ มาใช้ในการสื่อสารจะต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายในการนำสิ่งนั้นมาใช้ด้วยและไม่จำเป็นต้องใช้สื่อที่มีราคาแพงเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ะหาสื่อชนิดใดได้บ้างที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยให้เกิดประสิทธิภาพการสื่อสารสูงสุด

เนอล์ และ ลีโอเนลด์ (Noel and Leonard)^{๔๙} อ้างถึงใน นิพนธ์ สุขปรีดี ได้เสนอแนะหลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อไว้ว่า ควรพิจารณาสื่อที่มีลักษณะ ดังนี้

๑. มีความเหมาะสมกับระดับอายุและสติปัญญาของผู้รับสาร

๒. ความต้องการและความสนใจของผู้รับสาร

^{๔๘} นิพนธ์ สุขปรีดี, **นวัตกรรมเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา**, (กรุงเทพฯ : นีลนารการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙-๔๒.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๘.

๓. เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของผู้รับสาร
๔. เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่ถ่ายทอด
๕. ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในระบบการสื่อสาร
๖. มีลักษณะที่น่าสนใจ
๗. ไม่ทำให้เสียเวลาในการใช้มากเกินไป
๘. ให้เข้าใจได้ง่ายและไม่ซับซ้อนเกินไป
๙. เน้นแบบง่าย
๑๐. ช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น
๑๑. ช่วยส่งเสริมและสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้รับสาร
๑๒. ช่วยเพิ่มพูนทักษะในการรับสาร

วุฒิชัย ประสารสอย^{๕๐} ได้กล่าวว่า การเลือกใช้สื่อ การเรียนการสอนนั้นถือเป็นภารกิจที่ครูผู้สอนต้องศึกษาและพิจารณาให้ดีว่าสื่อประเภทใดเหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมใด เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียน โดยให้หลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนไว้ ๙ ประการ คือ

๑. เลือกใช้สื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอน
๒. เลือกสื่อที่เหมาะสมกับลักษณะผู้เรียน ซึ่งต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ๔

ประการ คือ

- ๒.๑ สภาพทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ
- ๒.๒ สภาพทางการศึกษา ได้แก่ การใช้ภาษา ประสบการณ์เดิม ทักษะ
- ๒.๓ สภาพทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม พื้นฐานทางครอบครัว อาชีพ สภาพทาง

เศรษฐกิจ

- ๒.๔ สภาพทางจิตใจ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ความสนใจ

๓. เลือกสื่อโดยพิจารณาประสิทธิภาพของสื่อ
๔. การเลือกสื่อโดยใช้หลักความเหมาะสม
๕. การเลือกสื่อโดยคำนึงถึงความถูกต้องเที่ยงตรง สื่อนั้นจะ ต้องมีเนื้อหา ที่ถูกต้อง มี

ความทันสมัย อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

๖. การเลือกสื่อโดยยึดหลักคุณภาพ
๗. การเลือกสื่อโดยยึดหลักความเหมาะสมกับราคาค่าใช้จ่ายและความพยายาม
๘. การเลือกสื่อโดยยึดหลักการพิจารณาใช้สื่อประสม
๙. หลักการประยุกต์หลักการใช้สื่อมาใช้ในการเลือกสื่อ

กล่าวโดยสรุป สื่อการเรียนการสอนคือ เครื่องมือสำคัญที่ครูผู้สอนนำมาใช้เพื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้สู่ผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจได้รวดเร็วขึ้น ซึ่งการใช้สื่อการเรียน

^{๕๐} ววุฒิชัย ประสารสอย , การใช้เทคโนโลยีการจัดการเรียนการสอน , (กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์ , ๒๕๕๙), หน้า ๓๒-๔๔.

การสอนนั้น จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของผู้เรียน ความมีประสิทธิภาพ ของสื่อ รวมถึงความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อของตัวผู้สอนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ในที่สุด

๒.๘ แนวคิดการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาทั้งในระดับพื้นฐาน เช่น ในชั้นเรียน โรงเรียน หน่วยงาน จนถึงระดับ ชาติที่กว้างออกไป การวัดผลและประเมินผลเป็นเครื่องมือที่จะบอกเราถึงการจัดการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

หลายคนอาจคิดว่า การวัดผลและประเมินผลนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน ถึงแม้ทั้งสองคำนี้มีความใกล้เคียงกันมากแต่มีความแตกต่างในเรื่องของความหมายและลักษณะของ การใช้

ดร. ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์^{๕๑} ได้ให้ความหมายและประเภทของการวัดผลไว้ว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง การกำหนดตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของ เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งการจะได้มาซึ่งตัวเลขนั้น อาจต้องใช้เครื่องมือไปวัดเพื่อให้ได้ตัวเลขที่สามารถแทนคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการวัด การวัดผลแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การวัดทางตรง เป็นการวัดคุณลักษณะที่ต้องการโดยตรง เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก ระยะทาง เวลา เรียกการวัดประเภทนี้ว่า การวัดด้านวิทยาศาสตร์หรือการวัดทางกายภาพ

๒. การวัดทางอ้อม เป็นการวัดคุณลักษณะที่ต้องการโดยตรงไม่ได้ สิ่งที่จะวัดเป็นนามธรรม ต้องวัดผ่านกระบวนการทางสมองหรือพฤติกรรม เช่น วัดความรู้ วัดเจตคติ วัดความสนใจ ซึ่งการวัดทางการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการวัดทางอ้อม

การวัดทางอ้อมแบ่งออกเป็น ๓ ด้านคือ

๒.๑ ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วัดเชาวน์ปัญญา วัดความถนัดทางการเรียน เป็นต้น

๒.๒ ด้านความรู้สึก (Affective Domain) เช่น วัดความสนใจ วัดเจตคติ วัดความวิตกกังวล เป็นต้น

๒.๓ ด้านทักษะกลไก (Psychomotor Domain) เช่น วัดการเคลื่อนไหว วัดทักษะการปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือ เป็นต้น

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การนำตัวเลขที่ได้จากการวัดรวมกับการใช้วิจารณญาณของผู้ประเมินมาตัดสินผล โดยการตัดสินนั้นอาจเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อให้ได้ผลเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง การประเมินผลแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การประเมินแบบอิงกลุ่ม เป็นการนำเอาคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบหรือผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ที่ได้ทำแบบทดสอบฉบับเดียวกันหรือได้ทำงานอย่างเดียวกัน เพื่อจำแนกหรือจัดลำดับบุคคลในกลุ่ม

๒. การประเมินแบบอิงเกณฑ์ เป็นการนำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบหรือผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ การประเมินผลนั้นต้องมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ

^{๕๑} ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, ทฤษฎีการวัดและการทดสอบ, เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาการประเมินผลและการวิจัย, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

๑) ผลการวัด (Measurement) ช่วยให้ทราบสภาพของสิ่งที่ประเมินว่า มีปริมาณเท่าไร มีลักษณะอย่างไร

๒) เกณฑ์การพิจารณา (Criteria) เป็นการตัดสินใจลงเอยว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ผ่านหรือไม่ผ่าน โดยนำผลคะแนนจากการวัดไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

๓) การตัดสินใจ (Decision) เป็นการสรุปผลการเปรียบเทียบระหว่างผลคะแนนจากการวัดกับเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ว่าสูงต่ำกว่ากันเพียงใด การตัดสินใจที่ดีต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียด ทุกแง่มุม และต้องมีความยุติธรรม

จากความหมายและลักษณะของการวัดผลและการประเมินผลข้างต้น เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการวัดผลและประเมินผล และสิ่งที่เราต้องคำนึงถึงอย่างมากในกระบวนการวัดผลและประเมินผลคือ เครื่องมือที่ใช้ที่ต้องมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือและมี ความหลากหลาย เพื่อให้ได้ผลที่น่าเชื่อถือที่สุด และสร้างความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่ถูกประเมินได้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ให้แนวทางที่ใช้ในการพิจารณาในเรื่องการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ไว้ดังนี้^{๕๒}

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐาน สองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตาม มาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ได้แก่

๑. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครอง ร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่มีตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๒. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี /รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คณิตศาสตร์และเขียน คุณลักษณะ

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

อันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการหรือวิธีการจัดการเรียน การสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทาง การประกันคุณภาพ การศึกษา และรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

๓. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

๔. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพ การศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา ได้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ในแต่ละยุคแต่ละช่วง แต่หากระบบการวัดและประเมินผล การศึกษายังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกันแล้ว ก็ จะเป็นอุปสรรคทำให้ การพัฒนานั้นไม่สำเร็จได้ หากระบบการวัดและประเมินผลยังถูกจำกัดอยู่ที่การวัดความรู้ความจำ การให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรม การสอนจากการให้ความรู้มาเป็นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ก็คงเป็นไปได้ยาก หากแนวทางการสอนและจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรมุ่งเน้นที่ การพัฒนาความคิดความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต รวมทั้งการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเองการเรียนรู้ การบริหารจัดการ การทำงานเป็นหมู่คณะ ฯลฯ ในการวัดและประเมินผลการเรียน การสอนก็จำเป็นที่จะต้องมีเกณฑ์ และเครื่องมือที่จะใช้วัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสิ่งที่จัด ด้วยเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ที่วงการการศึกษาจะต้องให้ความสนใจและพยายามพัฒนาให้ทันต่อความต้องการและความเปลี่ยนแปลง

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจกับการจัดการเรียนรู้ของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยสรุปแยกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้าน ครูผู้สอน ด้านเนื้อหา/หลักสูตร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และ ด้านการวัดผลและประเมินผล

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

นางสาวขวัญดาว ปิ่นเนียม^{๕๓} ได้วิจัยเรื่อง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยปรากฏว่า

๑. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เห็นด้วยมาก เรียงลำดับ ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านเนื้อหาหลักสูตร และด้านการวัดผลและประเมินผล

๒. ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพของครู ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ การสอน และกลุ่มสาระวิชาที่สอนพบว่า ครูที่มีอายุแต่ต่างกัน มีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการจัดการเรียนรู้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกนั้น ไม่แตกต่างกัน

สรสิทธิ์ พรณวงศ์^{๕๔} ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนนาหว้าพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต ๒

๑. การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคมโดยรวมและรายด้านทั้ง ๔ กลุ่มงาน คือ กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารงานงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคลากร และกลุ่มบริหารงานบริหารทั่วไป มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการวิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม ในภารกิจ ๔ งาน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคลากร และงานบริหารทั่วไป พบว่า ผู้บริหารใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมและนำกระบวนการ PDCA ของ Demming และหลัก ๔ ร (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา และร่วมตรวจสอบ) ๓ T (Teaming, Thinking, Training) โดยมีการวางแผนงาน การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ /แก้ไข ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) กล่าวคือ ด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน ดำเนินการโดยบูรณาการความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น โดยเน้นการปฏิบัติในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และการงานอาชีพและเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และจัดหาแหล่งการเรียนรู้ สถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณอย่างประหยัด คัดค้าน ค่าพอประมาณและโปร่งใส โดยผู้มีส่วนได้เสียร่วมวางแผนและจัดสรร มีการนิเทศ และรายงานการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ผู้บริหาร มีการพัฒนาทีมงาน พัฒนาบุคลากรโดยสร้างความตระหนัก และส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองด้านคุณธรรมและ ะจริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและมีการมอบหมายงาน โดยบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรวมทั้ง

^{๕๓} นางสาวขวัญดาว ปิ่นเนียม , หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนการสอนในทัศนคติของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี , วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต),๒๕๕๕.

^{๕๔} สรสิทธิ์ พรณวงศ์ , การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนนาหว้าพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต ๒, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร),๒๕๕๑.

สถานศึกษายังเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนโดยให้ชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษารวมทั้งประชาสัมพันธ์

๓. ผลการวิเคราะห์อุปสรรคในการดำเนินการการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนาหว้าพิทยาคม สถานศึกษา ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน เช่น โครงการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อหารายได้ในการจัดหาอุปกรณ์พร้อมทั้งบุคลากรขาดความตระหนักในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและนักเรียนเองก็ขาด ความตระหนักในการนำเศรษฐกิจไปใช้ในชีวิตประจำวัน และมีแนวทางในการแก้ปัญหาโดย จัดประชุม มบุคลากรในทุกฝ่ายให้มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างทั่วถึง และนำครู /นักเรียนไปศึกษาดูงานจากแหล่งการเรียนรู้จากสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ และควรมีการระดมทรัพยากรจากชุมชนเพื่อขอรับเงินสนับสนุน

ฐิตินน ทองพิมพ์^{๔๕} ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ ใน ๓ ด้าน คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยแต่ละด้านครอบคลุมทั้ง ๔ องค์ประกอบ คือ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการเรียนรู้และ การวัดผลประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการศึกษาพบว่าสภาพการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก แนวทางการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้มีข้อค้นพบบ้างนี้ คือ

๑. ด้านความมีเหตุผล ครูนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ในการจัดการเรียนรู้ โดยการศึกษาค้นคว้าความรู้จากแหล่งการเรียนรู้มาใช้เป็นข้อมูลใน การตัดสินใจวางแผนการเรียนรู้ในรายวิชาที่สอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายพร้อมทั้งอธิบายระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการเรียนการสอน มีการประยุกต์ใช้สื่อประกอบการเรียนรู้จากแหล่งที่หาง่ายใกล้ตัวนักศึกษารวมทั้งมีการวัดผลประเมินผลตามมาตรฐานของหลักสูตร

๒. ด้านความพอประมาณ ครูนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ใช้ปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ โดยการเน้นให้นักศึกษาได้วางแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ จะเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วม รู้จักประหยัด ประยุกต์การใช้สื่อการเรียนรู้ และวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง

๓. ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ครูนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ โดยการเน้นให้นักศึกษาได้รู้จักการวางแผนการศึกษาในอนาคต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนในแต่ละรายวิชา จะมีการสอดแทรกและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามเนื้อหา ของบทเรียน สื่อประกอบการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะเน้นในเรื่อง การเสริมแรงทางบวกโดยใช้คำสอน คำพูดที่ให้ขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการวัดผลประเมินผลจะเน้นหนักในเรื่องคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้

^{๔๕} ฐิตินน ทองพิมพ์, สภาพการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครู วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์^{๕๖} ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริม ค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ในการ ทำโครงการอาชีพของนักเรียนนั้นยังมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้วัสดุอุปกรณ์ไม่คุ้มค่า ไม่ประหยัดและใช้ อย่างสิ้นเปลืองรวมทั้งยังไม่มี การแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เครื่องมือและความรู้ต่างๆ แก่กัน หลังจาก ที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วได้นำไปประยุกต์ใช้ในโครงการ ผลการวิจัย ปรากฏว่า นักเรียนมีการใช้จ่ายในโครงการอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีการ แลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ต่างๆ นำเศษสิ่งเหลือใช้ในโครงการมาใช้ประโยชน์ ปศุสัตว์กับ คนในครอบครัวและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยทุกคน ในครอบครัวให้ความร่วมมือสนับสนุน ส่วน ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและครูผู้สอนเป็นไปในทางบวก และ ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำโครงการอาชีพของนักเรียนก็เป็นทางบวกเช่นเดียวกัน

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์^{๕๗} ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจ พอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น กลุ่มประชากรที่ศึกษาได้แก่ ครูในโรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทการ ส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่ำ

สรุปจากงานวิจัยดังนี้หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และ ปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ ต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีความสำนึกใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มี สติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

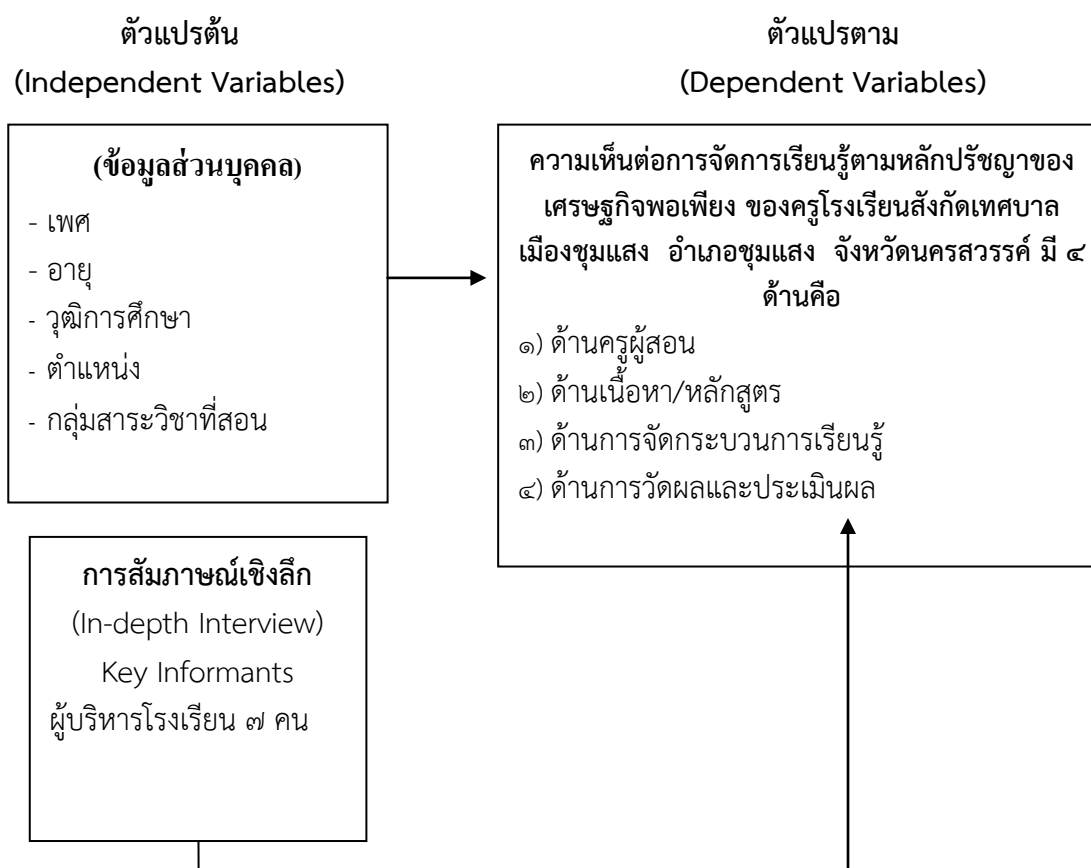
๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา การศึกษาสภาพและปัญหา การ จัดการเรียน รู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชุมแสง

^{๕๖}ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ , การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างเสริมค่านิยม ตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ , วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่),๒๕๕๕.

^{๕๗}พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ ,บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น , วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น),๒๕๕๕.

อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต ๑ สามารถสรุปแผนภูมิกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ดังแผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)